

ŠE O PREDAVANJU PROF. G. ROCHATA V TRSTU IN GORICI

«Kraljevina, vojska in fašizem»

Prihodnje predavanje bo jutri v Trstu ob 20.30 - Govorila bo prof. z rimske univerze Ester Fano - Damascelli o kapitalu in fašizmu

Med tednom smo na kratko poročali o tržaškem in gorškem predavanju prof. G. Rochata «Kraljevina, vojska in fašizem», ki je bilo drugo predavanje iz napovedane ciklusa predavanj o fašizmu, ki bodo vsaki ponedeljek do meseca aprila. Tudi v ponedeljek je bil tržaški Auditorij prepreden visokoškolske in srednješolske mladine, čeprav je nekaterim hud mrz predpreprečilo, da niso prišli v še večjem številu. Priprani pa smo, da bodo prišli prihodnji ponedeljek, ko bo predaval prof. Ester Fano Damascelli z rimske univerze o «Kapitalu in fašizmu». Začetek bo točno ob 20.30 zaradi znanih omejitev za večje prireditve.

O predavanju prof. Rochata moramo predvsem povedati, da smo z zadovoljstvom ugotovili, da so vsi podatki, ki jih je vsebovala naša prva letošnja nadaljevanja o prihodu Mussolinija na oblast, povsem točni. (Op. ur. Nadaljevanje smo objavili v mesecih januarju in februarju pod naslovom: «Kako je Mussolini prišel na oblast — POHOD NA RIM 1922»). Pač pa je prof. G. Rochat mnoge ugotovitve iz naše nadaljevanke potrdil z rezultati najnovejših zgodovinskih raziskav. Vendar je dodal, da zgodovinske raziskave še niso zaključene, ker so zelo težavne zaradi pomanjkanja dokumentov, kajti vojna igra v Italiji še danes takšno vlogo, da nekateri zgodovinski podatki kljub poteku pol stoletja še ne smejo biti dostopni zgodovinarjem.

Pri tem je predavatelj to vojsko označil kot «razredno vojsko» in za to svojo trditve navedel številne dokaze, ki gredo od načina novčenja («rekruitiranja»), pa vse do notranje organizacije in drugih bistvenih elementov vojaškega ustroja. Zlasti je poudaril, da je zvezo v liberalni Italiji pred prvo svetovno vojno 25 odst. državnih izdatkov šlo za vojsko, čeprav pretežno vojski niso služili za obrambo pred zunanjim sovražnikom, temveč so tudi takratni oblastniki izkoriščali il vojske in vso vojaško organizacijo za vzdrževanje «javnega reda», t.j. predvsem za zatiranje sečernih poskusov upora delavcev in kmetov. Oblastveni — vodilni razred je zlorabljal zlasti pri pripadnikih vojske znano geslo o «svetih mejah domovine» («sacri confini della patria») prav tako za svoje razredne koristi, je pozneje med razpravo po predavanju dodal govornik. Šele v zadnji dobi, ko napredne politične ideje pridirajo tudi v vojašnice, je oblast poskrbela za okrepitev policije in orožnikov,

Združene staršev in učno osebje osnovne šole z Repentabla se prisrčno zahvaljuje staršem, pevskemu zboru «Srečko Kumar», prijateljem mladine in vsem dobitnikom, ki so pripomogli k uspehi jubilejni proslavi.

kajti že gen. Cadorna je nevarnost «politiziranja» vojske ugotovil v neki vojni okoliščini pred prvo svetovno vojno, v kateri je zahteval, da se vojaki v tem pogledu dosledno strogo nadzorujejo.

Nato je predavatelj povedal, kako so se vojaki spontano upirali proti temu, da bi jih izkoriščali tako za zatiranje delovnega ljudstva v notranjosti, kot za imperialistične vojne. Predavatelj je pri tem navedel presenetljivo visoke številke, za katere je rekel, da so že dobro znane in se tičejo sodnih procesov proti vojakom med prvo svetovno vojno. Takih procesov je namreč bilo nad 400.000, na smrt obsodjenih je bilo več tisoč in prav tako jih je bilo več tisoč ustreljenih. (Op. ur. Prizore streljanja ob umiku pri Kobardu 1917 opisuje tudi Hemingway v svoji znani knjigi «Zbogom gorci».)

Prof. G. Rochat je nato obširno govoril o vlogi vojske v letih 1919 do 1922, to je ob «marcia su Roma». Dejal je, da je sicer v tistih po vojnih letih pred precejšnjimi razpravami o tem, da bi morala biti vojska reorganizirana in napredni del javnega mnenja je med drugim predlagal, naj bi bila italijanska vojska organizirana na švicarski način. Toda ta razprava ni imela pozitivnih posledic in tudi po prvi svetovni vojni je bila vojska organizirana na predvojni način, kajti le tako je lahko služila koristim vladajočih slojev. Zaradi tega je bilo povsem naravno, so se tako organizirano vojsko njeni poveljniki lahko izkoriščali za neposredno podporo fašističnim skvadram: predvsem je kraljeva vojska fašistom dobavljala orožje, strelivo, opremo, itd. Pri tem je predavatelj omenil tudi znane dogodke v Trstu. (Op. ur. Med temi dogodki je bil tudi pozni tržaški Narodnega doma, o čemer smo v našem dnevniku večkrat pisali.)

Predavatelj je navedel tudi primer vojnih ministrov v vladi predsednika Facta in nato v prvi Mussolinijevi vladi: šlo je za liberalnega voditelja Giovannija Amendola, ki kot antifašist ni smel biti minister vojske, kajti desnica je enostavno postavila svoj veto, tako da je minister vojske postal neki sicilijanski veleposestnik, ki je pozneje pod fašizmom igral vodilno vlogo.

«Sicer pa je bilo glavno», je dejal predavatelj, «da vojska fašizmu ni nasprotovala, če hujske je bilo seveda, da ga je dejansko podpirala». Ko je govoril o pohodu na Rim, je dejal, da so imeli takrat fašisti svoj «pseudo exercito». Mladi poslušalci so se zelo zabavali, ko je govornik pripovedoval, kako je takratni kralj Viktor Emanuel III. povabil k sebi generala Badolgia in Diaza in ju vprašal, kaj naj ukrene kot vrhovni

ni poveljnik italijanske vojske. Badoglio mu je odgovoril, da bo «v 24 urah odpravil nevarnost fašizma», če bi mu kralj dal «proste roke». Takrat seveda kralj tega ni storil. Pozneje je kralj — iz istih razlogov — povabil na razgovor generala Diaza, ki je bil takrat na višku svoje slave kot zmagovalac v prvi svetovni vojni.

Gen. Diaz je kralju rekel: «Veličanstvo, vojska bi storila svojo dolžnost, toda bolje je, če se ta vojska ne postavi na tako preizkušnjo». Predavatelj je dejal, da seveda tak odgovor pomeni, da general Diaz in njegovi poveljniki želijo, da bi fašizem prišel na oblast. Kralj pa je po vseh teh posvetovanjih sklenil, da mora zapustiti sestavo nove vlade Mussoliniju.

Zanimivo je bilo tudi predavateljevo pripovedovanje, kako je bil, ko se je v poslanski zbornici predstavil prva Mussolinijeva vlada: «Ob vstopu v dvorano je bil prvi čevliki zmagovalca gen. Diaz, ki je požel velike aplavze in kareremu je seveda poslal tudi Mussolinij, kar je pomenilo, da ima vodja fašistov podporo in zaščito slavnega zmagovalca. Hkrati pa je to pomenilo, da za fašistično vladajočo jamči redna vojska. In res, redna vojska je dala fašističnim skvadram 100.000 pušk, kar je predavatelj označil kot «odlično podporo». Ko se je pozneje fašistični režim utrdil, takšna podpora redne vojske seveda ni bila več potrebna, ker so si fašisti sami poskrbeli orožje.

Ne samo to. Vojska je na ta način sčasoma postala glavni podpornik «cesarske usode — Italije» («destini imperiali dell'Italia») in vse njene «grandeeze». Hkrati je vojska s svojo prisotnostjo na vseh mogocih fašističnih manifestacijah podpirala vse Mussolinijeve «spasrte».

Predavatelj je v zvezi s «fašističnimi» kraljeve vojske nekoliko polemiziral s tistimi, ki trdijo, da je bila vojska tudi «protifašistična» in da so bili med protifašisti tudi mnogi častniki. Poudaril je, da je ogromna večina častnikov bila fašistov ali «skoraj fašistov» in da so bile izjeme zelo redke ter politično niso pomenile skoro nič.

Nato je govornik pripovedoval o pomanjkanju sodelovanja med tremi rodovi vojske: med kopensko vojsko, mornarico in letalstvom. To pomanjkljivost je Mussolini hotel odpraviti na tak način, da je sam sebe imenoval za ministra vseh treh rodov. Vendar ni mogel doseči, da bi postala vojska tako organizirana, da bi bila sposobna za kakršnokoli vojno. Pri tem je predavatelj prebral pismo, ki ga je Mussoliniju pisal med etopsko vojno Badoglio. Iz pisma izhaja, kako je bila vojska nesposobna v njem se govori o «dilem balcanico», itd. Skratka, tedanji načelnik glavnega štaba je priznal popolno slabost svoje vojske, vendar zaradi tega Mussolini svojih ukazov in sklepov ni prekril.

Povsem točna se nam zdi tudi predavateljeva razlaga nujnosti vstopa fašistične Italije v drugo svetovno vojno: Mussolini enostavno ni mogel in ni smel izgubiti svoje «slave», čeprav je bila tudi v letih 1939-1940 Italija za vojno neprivlačna. Z vsa svojo politiko se je znašla v položaju, da je moral vstopiti v vojno na strani Hitlerja, saj mu je bilo — kot je dobro znano — potrebno več sto tisoč mrtvih, da bi Italija lahko «sedela za mizo» pri mirovnih pogajanjih. Kako je Mussolini pri tem slepnil, pa dokazujejo pri najnovejših zgodovinskih raziskavah najdena navodila, da je napadu na Francijo italijanski vojski «ne smejo streljati prvi». Govornik je nadaljeval s pripovedovanjem, kaj se je godilo po 28. oktobru 1940 z napadom na Grčijo in kaj se je dogajalo nato do leta 1943, ko je gospodarskemu vodilnemu razredu v Italiji postalo jasno, da bosta Italija in Nemčija premagani in da bodo zmagali fašizem.

«Fašizem je tako v letu 1943 postal italijanskemu vodilnemu razredu nepotreben», je dejal prof. Rochat. Zato je kralj Viktor Emanuel III. kot predstavnik tega vodilnega razreda po dvajsetih letih molka, stopil v akcijo, potem ko so Mussolinijevi sodelavci svojemu voditelju izglasovali nezaupnico znanega 25. julija 1943. V tem trenutku spet nastopi vojska. Toda vodilni razred je po zmagi zaveznikov istega kralja likvidiral, medtem ko je bila vojska zopet reorganizirana po starem načinu, čeprav je okrog 25. aprila 1945 tisti del italijanske vojske, ki se je boril kot redna voj-

ska na strani zaveznikov, štel okoli 50.000 vojakov, medtem ko je bilo število vojakov v partizanski vojski trikrat večje.

Predavanju je v Trstu sledila razprava, v katero je poseglo pet poslušalcev, katerim je prof. G. Rochat obširno odgovoril.

Končno naj po tem predavanju dodamo, še od mnogih razmišljanj vsaj eno: ko je predavatelj prebral pismo, ki so ga italijanski vojski božičnih praznikov pisali avstro-ogrsko-nemškemu vojakom in jim vročili za praznike kot v vojaške uniforme oblečeni kmetje in delavci, prav takim kmetom in delavcem na drugi strani fronte, smo se spomnili romana «Dobrodo» našega velikega pisatelja Prežihovega Voranca. Prav zares je velika škoda, da ta roman kljub desetletjem, odkar je bil objavljen, še vedno ni preveden v italijansko, da bi se z njegovo človeško in plemenito vsebino seznanili tudi tisti, ki živijo italijanski vojaki, ki so se borili in prav tako kot njihovi nasprotniki umirali na soški fronti.

Predavanje je prof. G. Rochat ponovil tudi v Gorici, kot smo že omenili v naši četrtkovni številki in še posebej dodali, da sta se v Gorici tržaškim prirediteljem tega nadvse poučnega ciklusa predavanj pridružili še dve gorški slovenski organizaciji (Mladinski krožek in PD «O. Zupancič»).

Pismo uredništvu

Špoštovano uredništvo!

V turek, 4. t.m., sem imel opraviti z mestnim redarjem št. 196. Ker sem govoril v slovenski, kot imam pravico po 5. členu Posobnega statuta, mi je rekel: «Per cortesia parli in italiano!» Ko od svoje pravice nisem odstopil, je se dodal: «Per il suo bene parli in italiano!»

Zelo me zanima, ali z redarjem pojmovanje korektnosti soglasja tudi poveljstvo korpusa mestnih redarjev in občinski odbor za policijo in tržno nadzorstvo. Enako me zanima, kaj misli lela storiti, da bodo mestni redarji opustili tako pojmovanje korektnosti oziroma bodi seznanjeni z dolžnostmi, ki jim jih nalaga Posobni statut.

Že vnaprej se Vam zahvaljujem za vsak odgovor, ki mi ga boste posredovali.

SAMO PAHOR
Trst, 7. decembra 1973

IZ DOLINE

Antonija Lovriha - Poljerjeva praznuje danes devetdesetletnico



«Trdi so bili časi pred 70 leti in več». Tako pravi vsaka stara okoliščina korenina. Tako nam je včeraj rekla tudi Antonija Lovriha ali Tončka Poljerjeva, ki ji praznično danes praznuje devetdesetletnico. Pri praznovanju, ki se je rodila prav na današnji dan pred 90 leti. Čeprav so bili trdi in slabi časi, je nadaljevala mati Antonija, je bilo vseeno lepo, če ne zaradi drugega, ker smo pač bili mladi. Za «majenico» in za druge vaške praznike smo bile vse punce skupaj s partnerji oblečene v našo lepo narodno nošo. Tako nam je začela pripovedovati o svojem življenju današnja slavljenka.

Antonija Lovriha se ni rodila v Dolini, Dolinčani pa jo imajo vseeno za svojo, ker je v tej vasi že 84 let. In sicer od leta 1889, ko je bil njen oče premeščen v to vas kot občinski tajnik. Antonija Marks, tako je njeno deklško ime, se je rodila 9. decembra 1883 na Vrhniki. Ko je prišla z družino v Dolino je tu obiskovala in dokončala ljudsko šolo. Ko je bila mlada, je bila Antonija zelo veselo, živahno in družabno dekle. Poleg vsakdanjega dela je bila mlada Antonija članica in aktivna pevka v domačem zboru «Valentin Vodnik» kot pa tudi v cerkvenem zboru. Zato je naša slavljenka najstarejša pevka v Dolini. Mlada Tončka se ni omejevala samo na petje, bila je tudi članica domače dramske skupine in je mnogokrat nastopila v raznih igrah.

Leta 1912 se je Antonija poročila z domačinom Josipom Lovrihom, kateremu je v zakonu povila štiri otroke ter jih vzgojila v zavedne, napredne in poštene Slovence. Tudi po poroki je ostala zvesta članica obeh pevskih zborov in domače dramske skupine. Kot pridna gospodinja je vedno delala doma in na kmetiji, da pa je pripomogla k vzdrževanju družine, je tudi prala tržaški gospodi. Za časa NOV je tako mati Antonija kot vsa njena družina delala v vrstah OF. Sin Mario pa je bil partizan v prekomorski brigadi.

V petek so Križani spremili na zadnji poti vaščana in zavednega Slovence Dušana Kovača. Rodil se je v Nabrežini leta 1906, njegova številna družina — 10 otrok — pa se je dve leti kasneje preselila v Križ. Dušan je preživel težka otroška leta, saj je morala družina med prvo svetovno vojno v begunstvo v

NAROČITE SE na PRIMORSKI DNEVNIK za leto 1974

ZA VSE, KI PORAVNAJO CELOLETNO NAROČNINO DO 28. 2. 1974:

■ brezplačno mesečnik DAN

in

NAGRADNO ŽREBANJE

V VREDNOSTI 2.390.000 LIR

Naročnino sprejemajo:

■ uprava: Trst, Ul. Montecchi 6, tel. 795-823

■ raznašalci

■ pošta: tekoči račun ZTT št. 11/5374

■ Tržaška kreditna banka: tek. račun št. 1192

Vsak nov naročnik bo prejel mal do 31. decembra 1973 Primorski dnevnik brezplačno

Z OPČIN

Življenjski jubilej Zore Čok-Draščkove

Pred nekaj dnevi je slavila v krogu družine in sorodnikov Zora Čokova - Draščkova, zdrava in še vedno delavna, svoj 80. rojstni dan. Ob tem lepem jubileju, ko se Zora Čokova prav gotovo ozira nazaj in li sta strani v debeli knjigi svoje življenjske povesti, se spominimo njene bogatega življenjskega dela.

Že kot zelo mlado dekle jo je zael vrtnice življenja, ko je morala po očetovi smrti z materjo prevzeti breme skrbi za obstanek trgovine in družine Draščkovih. Še mlada je stopila 1917. leta v zakon z mladim učiteljem in poznejšim ravnateljem Cirilmetodove šole pri Sv. Jakubu Andrejem Čokom, uglednim možem, ki je vse svoje življenje po prvi vojni posvetil, v težkih časih fašistične raznarodovalne vladavine, ne le vzgoji mladine, tako zelo potrebne očetovske pobude in narodne zavesti, ampak tudi vsej naši narodni skupnosti. Zaradi njegovega poštenega in tveganega dela so ga fašisti kaznovali tako, da so ga konfirirali in zapirali ter da so ga na

drugem procesu obsodili na 12 let ječe, ki jo je prestajal v San Gimignano, kjer je med vojno umrl. Umevno je, da je njegova smrt bila težka življenjska prelomnica za Zoro Čokovo. Prav tako smrt sestre, ko je po njej prevzela materinstvo obeh otrok: Edota in Toneta, ki jih je izsolala in jima nudila vso materialno in čustveno pomoč. Vojna ni prizanesla Zori. Hišo je porušila avionska bomba. Njena uporna življenjska moč je postavila gospodarstvo družine in trgovino v novo še bolj uspešno obratovanje.

Med NOB je aktivno sodelovala kot terenka v ilegali in je vsestransko pomagala domačinom in Kraševcem premagati vojno trpljenje in pomanjkanje.

Polg vsega je največja zasluga Zore Čokove, da se je vse življenje aktivno udeleževala na prosvetnem področju. Njen dom je bila osrednja hiša na Opčinah, kjer so študentje in še marsikdo našli zatočišče v sili in pomoč. Sodelovala je zlasti pri dramskem delu in drugih pobudah prosvete še izza časa mladinskega društva «Prosveta» na Opčinah v prvih povojnih letih, po prvi svetovni vojni, za kar je bila ob 50-letnici «Prosvete» in 75-letnici pevskega zbora «Zvon» tudi odlikovana.

Po vseh trdih in tudi srečnih življenjskih preizkušnjah je Zora Čokova še danes aktivna pri svojem gospodarskem in družinskem delu in kljub letom še vedno prisotna pri našem družabnem in prosvetnem življenju.

Zasluzni ženi in vaščanki želijo Openci in številni prijatelji in znanci še veliko zdravih in zadovoljnih let. Čestitkam se pridružuje Primorski dnevnik.

M. M.

POSUŠALCEM RADIA KOPER

Oddaja o Gonarsu

Obveščamo poslušalce Radia Koper, da bo današnja oddaja «Sosedni kraji in ljudje», ki je na sporedu ob 13.10 na srednjem valu in ob 17. uri, posvečena Gonarsu, kjer je med drugo svetovno vojno izgubilo življenje nad 400 slovenskih intermirancev in kjer bodo jutri odkrili spomenik, ki ga je Jugoslavija postavila v spomin svojim žrtvam. V oddaji je izjava jugoslovanskega generalnega konzula v Trstu Borisa Tranpuža, v njej pa s se posnetki z županom Gonarsa dr. Guidom Tosom, jugoslovanskim arhitektom Blagojem Rebo, bivšima internirancema v taborišču Gonars novinarjem Marjanom Dolganom in igralcem Stanetom Starešiničem ter predstavnikom mladine Stojanom Spnjetem.

IZ KRIŽA

V PETEK SO POKOPALI DUŠANA KOVAČA



Zidani most. Po vojni se je vrnila v Križ, kjer je mati delala v trgovini in to se preživljala družino. Dušanov oče je že prej umrl.

Dušan se je kaj kmalu izučil za peka; nekaj časa je opravljal poklic doma, delal pa je tudi v Gradežu in v Gorici. Vojaški rok je odslužil na Sardiniji z mnogimi drugimi slovenskimi fanti. Leta 1935 se je oženil z domačinko Slavo Pahorjevo, ki mu je povila sina Dušana in hčerko Rado. Fašizem je tudi v Kovačevo družino prinesel revščino. Dušan se ni hotel vpisati v fašistično stranko in po kapitulaciji Italije je moral v internacijo v Nemčijo, kjer je preživel 18 mesecev.

Vse to je pustilo v njem vidne posledice. Po vojni je še več let delal, v zadnjem času pa je bolehal. Večji del svojega časa je posvetil branju slovenskih knjig in časopisov, se najbolj pa je ljubil slovensko narodno pesem, ki mu je vseskozi lajšala bolečine.

Darovi in prispevki

ZA SPOMENIK PADLIM V NOB IZ SKEDNJA, S KOLONKOVCA IN OD SV. ANE

Nameste cvetja na grob Bogdana Zobca od Domja darujeta Ina in Aurelio Kariž 5.000 lir.

V spomin na nepozabno teto Marjo Tauer darujeta Mira in Darinka Suman 5.000 lir.

Avguštin Kermac 2.000 lir, Gildo Belič 10.000 lir, Edvard Cetin 5.000 lir, Gjorgio Ukmar 5.000 lir.

ZA SPOMENIK PADLIM V NOB V KRIŽU

Nameste cvetja na grob pok. Irme Magajne - Košute, Franca Verginella, Viktorja Vidonija in Dušana Kovača darujeta Milka in Berto Svab 5.000 lir za spomenik padlim v NOB v Križu.

Nameste cvetja na grob Gigija Bogatca darujeta Milka in Berto Svab 5.000 lir za spomenik padlim v NOB v Križu.

V spomin Alojzija Bogatca darujejo Srečko in Jolanda Tretjak 20.000 lir, Dominik in Kristina Tenčič 10.000 lir.

Nameste cvetja na grob Franca Verginele darujejo bratranec Urban z družino 20.000 lir.

V počastitev spomina Gigeta Boga-

gatca darujeta Drago in Ida Purič 10.000 lir.

Ob prvi obletnici smrti Jožefe Škrli, daruje družina Mikolj 10.000 lir za Dijaško matico.

Nameste cvetja na grob Poldi Furlan daruje družina Tina Vatta in Milly 5.000 lir za Dijaško matico.

Ob 90. rojstnem dnevu Antonije Marks por. Lovriha darujejo sinova Josip in Mario ter hčerki Danila in Ljuba 5.000 lir za PD V. Vodnik in 5.000 lir za Dijaško matico.

Ob 28. obletnici smrti brata, mopa (60) darujejo sestra Zora in Kristina 2.000 lir ter žena Stefanija z družino 3.000 lir za Dijaško matico.

Marija Brajkovič daruje 1.000 lir za PD «Ivan Grbec» v Skednju.

V počastitev spomina pokojne mame daruje Grozdana 5.000 lir za Slovensko amatersko gledališče.

Ob izgubi dragega Bogdana daruje družina Zobec od Domja št. 68 20.000 lir za pevski zbor Fran Venturini od Domja, 20.000 lir za Tržaški partizanski pevski zbor in 10.000 lir za SD Breg.

Nameste cvetja na grob Bogdana Zobca daruje Olga Komar od Domja 1.000 lir za godbo iz Ricmanj.

Nameste cvetja na grob Bogdana Zobca daruje Franca Mikuš od Domja 1.000 lir za godbo iz Ricmanj.

Nameste cvetja na grob dragega Bogdana Zobca darujeta Solza in Mario Kralj 10.000 lir za pevski zbor Fran Venturini od Domja.

Nameste cvetja na grob Zorana Pavliča darujeta Cvetka in Sergij Vatrovec 5.000 lir za PD Slovenec.

V isti namen daruje Marija Herčević z družino 2.500 lir.

Nameste cvetja na grob Ane Petarosa darujeta Franca Racman in Ivana Rapotec iz Gročane 3.500 lir za PD Slovenec.

Ob deseti obletnici priljubljenega in nepozabnega sina Jadrana Dolence se ga spominja mama Ivanka in daruje 5.000 lir za PD Tabor in 5.000 lir za cerkev sv. Jerneja na Opčinah.

Za SPD Kontovel darujejo Bruno Miklavc 1.000 lir, Edi Danau 3.000 lir, dr. Milan Starc 10.000 lir in Sara Čuk 1.000 lir.

Ob priložnosti 90. rojstnega dne Antonije Lovrihe daruje nečakinja Marija Kette 5.000 lir za PD V. Vodnik iz Doline.

Za pevski zbor Valentin Vodnik darujejo: Josip Bandi (Prebeng 33) 3.000 lir, Josip Gropajc (Kroglice 7) 2.000, Zdravko Bandi (Prebeng 88) 2.000, Karlo Sancin (Dolina 7) 5.000, Justa Zerial (Dolina 424) 5.000, Rado Bertok (Dolina 39) 5.000 lir, Franc Zerial (Dolina 358) 5.000, Luciano Zerial (Dolina 348) 10.000, Drago Sedmak (Dolina 247) 3.000, Alfio Fumani (Dolina 325) 5.000, Angelo Jerjan (Trst) 20.000 in Albin Pečar (Dolina 319) 5.000 lir.

Ob deseti obletnici prerano umrlega sina Jadrana se ga z žalostjo spominja mama Ivanka Dolenc in drugi sorodniki

IZ BAZOVICE

Koristne pobude

Združenja staršev

V Bazovici je bilo pred meseci ustanovljeno Združenje staršev osnovne šole «Primož Trubar», ki ima po zgledu sorodnih združenj namen pospeševati povezavo med šolo in družino in prispevati k reševanju številnih šolskih problemov. Odbor ustanovljenega Združenja staršev je na zadnjih sejah že obravnaval vprašanje integracije osnovne šole «F. Trubar» iz Bazovice in osnovne šole «Karel Destovnik — Kajuh» iz Gropade - Padirč ter ustanovitve skupne šole s polno zaposlitvijo. Združenje staršev je v ta namen že pripravilo informativni obisk na osnovni šoli s polno zaposlitvijo v Zgoniku, ki pa je zaradi slabih vremenskih razmer odpadel in ga bodo zato priredili v kratkem.

Starši so spoznavno z učiteljskim razpravljali tudi o slovensosti ob pomnovanju bazoviške osnovne šole, ki bo proti koncu šolskega leta. Ob tej priložnosti namerjajo odkriti doprski kip učenjaka slovenskega književnika zika Primoža Trubarja, po katerem nosi šola ime. V Bazovici so s prostovoljnimi delom in dobro voljo že veliko naredili, zato Združenje staršev in učiteljsko vato, da se bodo znali primerno oddolžiti tudi spominu našega velikega književnika.

IZ ZGONIKA

Nov odbor

Združenja staršev

V torek, 27. novembra je bil v šoli v Zgoniku roditeljski sestanek, katerega se je udeležilo veliko število staršev otrok, ki obiskujejo ne samo osnovne šole v zgoniški občini, temveč tudi otroške vrtnice, in dijakov naše občine, ki obiskujejo srednjo šolo «Fran Levstik» na Proseku. Na sestanku so starši izvolili desetčlanski odbor, ki se je prvič sestel v torek, 4. decembra, ko je tako porazdelil odgovornosti: predsednik Josip Rebula (Samatorca), podpredsednik Mileva Franceschini (Salež), tajnica Jožica Milčič (Zgonik), blaginica Laura Sedmak (Glabovec). V odboru so še: Marija Berce (Kolu-drovica), Lili Kante (Repnič), Boris Grilanc (Salež), Ivan Lavrenčič (Samatorca), Jože Milčič (Zagradec) in Bruno Sardoč (Brišiči).

OSMICA

Silvij Ferluga pri Pisančah je odprl osmico in toči belo in črno vino.

POŽAR ARTEMIO

v vse kraje, tudi v inozemstvo

TO

DRUGI PRAZNIČNI DAN BREZ MOTORNH VOZIL

Prebivalstvo je disciplinirano spoštovalo odredbo o prepovedi kroženja z avtomobili

Veliko ljudi se je posluževalo avtobusov in taksijev

Telefon pri parkiršču taksijev na Korzu Italija v Gorici zvonil neprenehoma. Meščani, ki potrebujejo avto, da bi se peljali na pokopališče, v bolnišnico ali na obisk h kakemu sorodniku kar pokličejo taksist. Taksisti bodo imeli ob praznikih svoje «zlate dneve» in dejansko vozijo neprenehoma po mestu in tudi kam ven. Včeraj smo sicer opazili, da so vozili po mestu počasneje kot prejšnjo nedeljo. Nesreča, ki je prizadela njihovega kolego, v katerega je trčil vojaški avtomobil, je vse naučila, da je bolje voziti nekoliko počasneje. Tudi taksist, katerega mercedes je bil v nedeljo v nesreči precej poškodovan, je že na delu; nima več mercedesa, marveč čisto nov fiat 132.

Tudi v avtobusih je bilo včeraj zjutraj veliko potnikov in število voženj je isto kot ob delavnikih, v nekaterih primerih so se povečala števil voženj, kljub temu da so v stiski z osebam in tudi z vozili. Dodatne vožnje so naslednje: iz Standreža po avtobus proge št. 1 začel zadnjo vožnjo ob 23.40; iz pred pošte bo zadnji avtobus za bolnišnico odpeljal ob 22.20; prav tako izpred pošte bo zadnji avtobus za Ločnik (postaja San Roc di Luzzinis) odpeljal ob 23. uri, iz Ločnika pa v mesto ob 23.20. Zjutraj bodo ob nedeljah in praznikih vozili avtobusi na novi, izredni progi: železniška postaja — pošta — pevski most — Podgora — Ločnik, z odhodom ob 5.30. Ta avtobus bo služil v glavnem delavcem iz mesta in predmestij, ki morajo na delo ob 8. uri zjutraj ali ki se vračajo z dela ob 22. uri.

Vodstvo mestnega avtobusnega podjetja javlja še, da bodo verjetno že prihodnjo nedeljo uvedli nekatere dodatne avtobuse za bolnišnice. Čuli smo, da bo avtobusno podjetje uvedlo najbrž prog: Rdeči hiši in v okolici ulice. Tudi zahvala Sovodnjcem, da bi avtobusno progo št. 1 podaljšali iz Standreža do «kamna», bo verjetno uslišana.

V ostalem se drugi praznični dan brez avtomobilov odvija povsem normalno. Na cestah smo videli večerjajne tovornjake, ki so prevažali kruh in mleko, po cestah vozijo samo policijski ter vojaški avtomobili, avtobusi in taksiji. Pri prometni policiji so nam povedali, da niso do včeraj zjutraj prejeli izvidnice zabeležila prekrškov, znak, da ljudje disciplinirano spoštujejo prepoved uporabe motornih vozil.

Mesto je bilo včeraj precej bolj živo kot prejšnjo nedeljo, saj je bila včeraj temperatura znošna. Ni bilo mraza, niti ni pihal veter. Zaradi tega je marsikdo šel na jutranji sprehod po mestu.

V zvezi z večjim številom ljudi,

ki ostajajo doma, je ravnateljstvo mestnega podjetja javilo, da bodo tehnični podjetja prišli na dom na poziv interesentov samo v izrednih primerih (uhajanje plina ali prekomerno uhajanje vode). V primerih navadnih popravil bodo tehnični prišli na kraj samo ob delavnikih. Isto podjetje javlja tudi, da je prišlo v zadnjih dneh do zmanjšanja kalorične vrednosti metana, ker so ljudje, zaradi ostrega mraza, preveč rabili metan. To se je pripetilo zlasti v predmestju. Podjetje vabi potrošnike, da v času, ko uporabljajo metan za ogrevanje, izklopijo grelce vode in ne uporabljajo kuhinjskih.

V zvezi z dobavo bencina avtomobilom, ki lahko krožijo ob nedeljah in praznikih, je v Gorici odprta črpalka AGIP pri mostu 9. avgusta, v Trzinu pa bodo vse črpalke zaprte. Avtomobilisti iz Trzi-

ča in okolice naj se poslužijo črpalke AGIP na avtomobilskem priključku Devin — jug, ki je odprta noč in dan.

Naši gostilničarji v neposredni bližini mesta imajo svoje obrate odprte ob praznikih, kot vedno. Nekoliko so spremenili urnike nekaterih gostiln na podeželju, ki so vezane skoro izključno na mestne nedeljske goste. V Rupi bo kot vedno ob nedeljah odprta gostilna Ožb, v Gabrijah bo odprta gostilna Pavletič, gostilna Pri Tomažu pa bo ob nedeljah zaprta, gostilna Devetak na Vrhu je odprta, prav tako gostilna «Rubijski grad» v Rubijah. Občajni urnik imajo tudi ostale gostilne v Sovodnjah: «Pri Francetu», «Pri Mirkotu» in «Tomažus». Tudi v Jamljah in v Dobrodo imajo še vedno občajne urnike, tj. odprto ob nedeljah, saj bo v domačih gostilnah dovolj domačih gostov.

PREDAVANJE SENATORJA KPI SILVANA BACICCHIJA

Kakšne gospodarske posledice prinaša sedanja energetska kriza v Italiji

Naša država povsem v objemu «sedmih sester»

Energetska kriza in posledice, ki ji prinaša posebno italijanskemu gospodarstvu, je bila tema predavanja, ki ga je včeraj dopoldne na sedežu federacije KPI v Gorici imel senator Silvano Bacicchi. Številnemu občinstvu ga je predstavil tajnik mestne sekcije Boris Cocianni.

Senator Bacicchi je uvodoma dejal, da je petrolejsko krizo z vsemi posledicami za gospodarstvo povzročilo več dejavnikov, kakor na primer spekulacije večnacionalnih družb za zvišanje zaslužkov (v treh mesecih je samo Esso povečal dobiček za 300 milijard lir), izvoz ameriške inflacije v druge države ter kot posledica naraščanje cen. Francoski ekonomist sodi, da Amerika manipulira s petrolejem zato, da bi udarila po japonskih in evropskih konkurentih.

V italijanskih krogih (predsednik ENI in zunanji minister) so že dalj časa pričakovali prebuditve zavesti arabskega ljudstva in s tem njegov odpor proti petrolejskim družbam, ki so ropale arabsko narodno bogastvo, saj je črpanje petroleja v arabskem svetu 70 odstotkov ce-

nejše kot v ZDA. V Italiji je voditelj ENI Mattei že zgodaj spoznal potrebo po drugem odnosu do držav proizvajalk petroleja in je to svojo novo politiko plačal z življenjem, ker so mu velike petrolejske družbe (sedem sester) to zamerile in preprečile.

Energetska kriza prinaša s seboj hude posledice, zlasti splošno napačno razpoloženje gospodarskega položaja, zmanjšanje narodnega dohodka, dvakratno povečanje brezposelnosti in povratek emigrantov.

Pomanjkanje pogonskega goriva bo hudo prizadelo zlasti italijansko avtomobilsko industrijo, ki s svojimi 3 milijoni zaposlenih predstavlja okoli 30 odstotkov celotne italijanske industrije. Senator je kritiziral industrijsko usmeritev, ki je ustvarila v Italiji posebno civilizacijo, slonečo na avtomobilu in najbolj razvejani mreži avtocest v Evropi.

Italija je povsem neopripravljen na sedanjo krizo zaradi tri do štiri letne gospodarske stagnacije in slabše kmetijske politike, zaradi katere smo v razvednoteno lino kupovati jestvine v državah s trdno valuto, mi, državljani, pa jih plačujemo z največjimi podražitvami v Evropi. Sedanje razmere so pokazale tudi vse napake potrošniške politike.

Ob vsem tem je predsednik vlade Rumor pravilno ravnal, ko je avtoritativno dejal, da je potrebno pregledati gospodarstvo in odpraviti napake v njegovi rasti. Teh napak ni potrebno odpravljati s tem, da je dejal Bacicchi, da hodi predsednik vlade ob nedeljah peš v pisarno, ampak s politiko, ki so jo nazakale delavske stranke in sindikati in ki bi morali uresničevati z reformami šolstva, zelenih površin, stanovanj, zdravstva itd. Imamo najboljšo mrežo avtomobilskih cest v Evropi, od katere ne bo več ogromnih zaslužkov, ker bo mo puščali avtomobile v garažah ali na cestah, kdor nima garaže, nimamo pa drugih infrastruktur kot je kanalizacija, kar nam prinaša kolero.

Senator Bacicchi je v zvezi z energetske krizo dejal, da so velike petrolejske družbe pred leti izrinile državno energetsko ustanovo ENI ter se polastile celotnega petrolejskega trga, od rafinerij do distribucije, tako da so postale ogromna sila, ki razpolaga s časopisi, nogometnimi ekipami in ogromnimi zneski za podpiranje fašističnih idej.

Govornik je obsojal spekulacije petrolejskih družb in zahteval vladno nadzorstvo nad njihovim delovanjem, ker je po splošnem pričanju, ki ga je javno izrazil tudi državni taksist, petrolej skrit v skladiščih taksistov. Kritiziral pa je tudi vladno politiko, ker je s po-dražitvijo vseh naftnih derivatov pristala na izsiljevanje petrolejskih družb, medtem ko bi morala ohraniti iste cene za potrebe kmetijstva in ribištva, ki nista preskrbljena s pogonskim gorivom in je v nevarnosti spomladanska setev.

Ostre besede je senator imel za vladne odločitve, s katerimi je država postala rafinerija za vso Evropo, z vsemi ekološkimi vprašanji, ki izvažajo petrolej v inozemstvo, doma pa ga primanjkuje. Navedel je tudi zamudo pri ustvarjanju novih energetskih virov, ki pri nas slonijo skoraj izključno na nafti, ter s tem v zvezi dejal, da bo Evropa v prihodnjih letih zgradila 50 nuklearnih central; vsaka država jih bo zgradila pa več hkrati, Španija kar pet, Italija pa eno samo.

Nedeljske vožnje avtobusov v Dobrodo

Po sporazumu med dobrodobo občinsko upravo in medobčinskimi avtobusnim konzorcijem za tržiško okoliš bodo ob praznikih, ki je prepovedano kroženje motornih vozil, uvedli na progi iz Trziča v Dobrodo tri dnevne vožnje, v popoldanskih

NAROČITE SE NA PRIMORSKI DNEVNIK za leto 1974

Naročnino sprejemajo:
■ uprava: Gorica, UL XXIV Maggio št 1/1, tel. 83-382
■ iznajalci
■ pošta: tekoči račun ZIT št. 11/5374

ZA VSE NAROČNIKE, KI PORAVNAJO CELOLETNO NAROČNINO DO 28. 12. 1974, BREZPLAČNO MESEČNI DAN

NAGRADNO ŽREBANJE v vrednosti 2.300.000 lir

Vsak nov naročnik bo prejel do 31. decembra 1973 Primorski dnevnik brezplačno

Slavje petdesetletnikov v Štandrežu



Slavljenci so se pred domačo cerkvijo fotografirali skupno z župnikom

30-LETNICA SMRTI MILANA BOGATAJA

Iz Piemonta, kjer je živel na Primorsko k partizanom

O visoki zavesti naših pregnanih družin



Padli partizan Milan Bogataj

V ponedeljek, 3. decembra je poteklo 30 let, odkar je padel v spopadu z Nemci partizan, 23-letni Milan Bogataj, edini sin naše ugledne dologetne javne delavke Marije Bogataj. Njegova pot v partizane je bila različna od poti tistih, ki so živeli v tesnem stiku s svojo narodnostno skupnostjo in so jih okoliščine same povlekale v narodnoosvobodilno boj.

Milan Bogataj je živel v popolnoma italijanskem okolju, in če je od takrat daleč odšel v partizane, je to storil zato, ker so ga starši v svojih krevetih, ker je njegov ded v ljubezni do naroda in mu vcepili tudi skrb za njegovo usodo. Zato je prav, da ob tem njegovem žrtvovanju vsaj enkrat povemo tudi nekaj besed o njem in o družini, ki ga je vzgojila.

Sodnik okrožnega sodišča Milan Bogataj, ki se ga staršja in srednja generacija spominjata, ko je po drugi svetovni vojni, že po vrnitvi iz pregnanstva, kot edini slovenski sodnik služboval v Gorici, je bil leta 1927 eden izmed prvih primorskih Slovencev, predvsem pa prvi sodnik, ki ga je fašizem kazensko premestil v Turin. Z njim je šla tudi družina, soproga in sin, ki je imel takrat sedem let. Čeprav je imel daleč od Sežane, svoje rojstne vasi, je mali Milan začel pisati v slovenski in istočasno v italijanski, ki se jo je učil v šoli. Po dokončani gimnaziji je odšel na politehniko študirati inženjstvo. Bil je nadarjen fant in je govoril pet je-

zikov. Na svoji šoli, kjer so bili samo italijanski študentje, je prejel prvo nagrado za znanje italijanske.

Leta 1942 so ga poklicali k vojakom in ga kot visokošolca poslali v ofitersko šolo, kjer je poletil 1943. Leta, ravno ob propadu fašizma, postal rezervni oficer. Vsako poletje in tudi med vojno je prihajal po počitnice k materinim sorodnikom v Sežano. V tem okolju je med vojno zelo hitro dojel, da je nastopil čas za oboroženo osvobodilno boj. Tudi v Turinu je preko sošolcev, ki so delovali v Akcijski stranki, spremljal protifašistični boj ter sodeloval pri vzpostavitvi zveze z odporniškim gibanjem za odhod starih jugoslovanskih političnih beguncev iz Italije v jugoslovansko osvobodilno vojsko.

Po razpadu Italije 8. septembra je odšel iz Belluna, kjer je služboval komaj nekaj dni, k staršem, ki so v Sežani preživljali počitnice, od tam pa 17. septembra nadaljeval pot k partizanom. Priznati se je brigadi Srečka Kosoveca, ki je delovala v zaledju Sežane, po spopadih z Nemci, ki so takrat pridirali v osrčje Primorske, pa so ga premeteli v Gradnikovo brigado, ki so jo ravno takrat okrepili. V svojstvu štabnega oficirja je 3. decembra odšel z edinico na Otalež in se z njo ustavi pri Markarju, da bi se spočili. Tu je v spopadu z Nemci padel skupno z 18 partizani.

Ker je bil Bogataj zelo komunikativen mladenič, ki je veljal za vovila in tudi lepo govoril, je ljudem, s katerimi se je srečal tik pred padom, povedal, da je pravzaprav v svojih krevetih, ker je njegov ded v ljubezni do naroda in mu vcepili tudi skrb za njegovo usodo. Zato je prav, da ob tem njegovem žrtvovanju vsaj enkrat povemo tudi nekaj besed o njem in o družini, ki ga je vzgojila.

Sodnik okrožnega sodišča Milan Bogataj, ki se ga staršja in srednja generacija spominjata, ko je po drugi svetovni vojni, že po vrnitvi iz pregnanstva, kot edini slovenski sodnik služboval v Gorici, je bil leta 1927 eden izmed prvih primorskih Slovencev, predvsem pa prvi sodnik, ki ga je fašizem kazensko premestil v Turin. Z njim je šla tudi družina, soproga in sin, ki je imel takrat sedem let. Čeprav je imel daleč od Sežane, svoje rojstne vasi, je mali Milan začel pisati v slovenski in istočasno v italijanski, ki se jo je učil v šoli. Po dokončani gimnaziji je odšel na politehniko študirati inženjstvo. Bil je nadarjen fant in je govoril pet je-

Primer Milana Bogataja, študenta 4. letnika inženjerije, ki je vse svoje življenje prebil v Piemontu, se v ključnem razdobju za slovenski narod pridružil njegovemu boju za osvoboditev in se zanj žrtvoval, zgornjo dokazuje, kako so naši ljudje, živeli daleč od strnjene narodnostne skupnosti, vzgajali svoje otroke v ljubezni do naroda in jih navajali na žrtvovanje, tudi na največje žrtvovanje za narod, kadar je bil ta narod v stiski.

Marija Bogataj je svojo bol ob sinovi izgubi pogumno prenašala ter se vsa posvetila narodnostni skupnosti, zlasti mlajši generaciji, ki je šla skozi dijaški dom. Iz te generacije je rasla cela vrsta za vodnih pripadnikov naše zamejske skupnosti, ki se navduhujejo ob idealih partizanskega boja ter ob naši zapadni narodnostni meji utrjujejo zavest pripadnosti slovenskemu narodu ter njegovemu boju za enakopravnost in za mir.

Mario Leardi tajnik KD

Jutri zvečer bodo člani pokrajinskega odbora krščanskodemokratske stranke izvolili novega političnega tajnika. To bo Mario Leardi, pripadnik morotejske struje in funkcionar v deželni ustanovi ERS. Njegovo kandidaturo so podprli z večino glasov pripadniki večinske morotejske struje, ki so se sestali v četrtke zvečer. Leardi pripada isti skupini kot dosedajni tajnik De Simone in je pristaš skupine deželnega odbornika Tripanija. Politika goriške krščanske demokracije se ne bo torej bistveno spremenila.

Na jutrišnjem sestanku pa se bodo omejili na izvolitev tajnika, ki petkov sestanek med predstavniki starih struj za porazdelitev mest v ožjem vodilnem odboru stranke ni bil uspešen. O tem bodo razpravljali kasneje.

DEŽURNA LEKARNA V TRZICU

Danes ves dan in ponoči je v Trzinu dežurna lekarna Al Redegatoz

Ul. Rosselli, tel. 72340.

Kino

Gorica

VERDI 14.30—21.00 «Toni Arzenta». Alain Delon in Carla Gravina. Barvni film. Prepovedano mladini pod 18. letom.

CORSO 14.15—21.00 «Teresa la ladra». Igra Monica Vitti in F. Fiorentini. Barvni film.

MODERNISSIMO 14.30—21.15 «Palma d'acciaio, turbine di violenza» W. Tsadse in C. Mu. Barvni film.

VITTORIA 15.00—21.00 «Ultimo tango a Zagarolo». F. Franchi in M. Besuich. Barvni film. Prepovedano mladini pod 14. letom.

CENTRALE 14.15—21.00 «Libero di crepare». F. Williamson. Barvni film. Prepovedano mladini pod 14. letom.

Trzin

AZZURRO 16.00—20.45 «Paolo il caldo». Barvni film.

EXCELSIOR 16.00—21.00 «Toni Arzenta». Barvni film.

PRINCIPE 16.00—20.30 «Mio fratello Anastasio». Barvni film.

Nova Gorica

SOCÁ «Dvorne spletkes», francoski barvni film ob 16.00, 18.00 in 20.00.

SVOBODA «Nepremagljivi Sam Walsh», ameriški barvni film ob 16.00, 18.00 in 20.00.

DESKLE «Cizum — kralj rančerejev» ameriški barvni film ob 17.00 in 19.30.

PRVACINA Prosto.

KANAL «Lawrence Arabski», ameriški barvni film ob 16.00 in 20.00.

DEŽURNA LEKARNA V GORICI

Danes ves dan in ponoči je dežurna lekarna Villa San Giusto, Korzo Italija 244, tel. 83538.

Prosveta

Prosvetno društvo «Sovodnje» — fotografski odsek, prireja jutri, 10. decembra ob 20. uri v Kulturnem domu večer s predvajanjem diapozitivov. Umetniški fotograf Milenko Pegan bo predvajal vrsto diapozitivov na temo «Umetnost in narava». Vsačani in ljubitelji fotografije so toplo vabljeni!

Razna obvestila

Občina Sovodnje javlja, da bodo jutri, v ponedeljek, 10. decembra pobirali davke v uradu na županstvu ob občinski uri.

Davke bodo pobirali tudi v števerjanu, in sicer v torek, 11. decembra v dopoldanskih urah na uradu. V Dobrodo bodo pobirali davke 18. decembra ob 8.30 do 12. ure v prostorih občinske knjižnice.

Pokrajinska uprava v Gorici razpisuje javni natečaj za službo pomožnega tajnika v osrednji pisarni v Gorici. Začetna plača je letno 2.232.000 lir (parameter 240), po treh letih se plača povzpne na 2.650.500 lir (parameter 285). Na natečaju lahko sodelujejo državljani s fakultetno izobrazbo, ki ne smejo biti starejši od 37 let. Prošnje je treba poslati, opremljene z ustreznimi dokumenti, na pokrajinsko upravo v Gorici, Korzo Italija 55, najkasneje do 15. januarja na kolikovanem papirju. Podrobnejša pojasnila v uradu za osebe pokrajinske uprave.

Izleti

Slovenska prosvetna zveza obvešča vse udeležence izleta v Gornar ob priložnosti odkritja kostnice — mavolce, ki bo jutri, v ponedeljek, 10. decembra, da bo avtobus odpeljal iz Gorice, s Travnika, ob 9. uri ter bo vozil čez pevski most v Podgoro, Standerž in Sovodnje.

Spornito društvo «Juventinas» iz Standreža priredi danes, 9. decembra avtobusni izlet na tekmo, ki jo bo štandreska enajsterica odigrala v Trstu s Sant'Anno. Avtobus bo odpeljal z glavnega trga v Standeržu.

Slovensko planinsko društvo priredi v okviru akcije «planinstvo» in sport za vsakogar» pohod v Smaestina Ipavec por. Pavlin, iz Vrtojbe št. 114. V naši bolnišnici so ji nudili le prvo pomoč zaradi lažjih odrgnin.

Iz goriškega matičnega urada

ROJSTVA: Cristina Florenin, Mateja Gravner, Daniele Grion, Marco Naibo, Barbara Loffredo.

SMRTI: 43-letni šolski sluga Ivan Okretič, 83-letni kmet Ugo Bregant, 57-letni upokojenec Luigi Scherti, 84-letni upokojenec Adele Gerometta vd. Corradi, 81-letna gospodinja Rosa Juri vd. Bertoldi, 59-letni mehanik Dante Moretti.

V soboto dijaški ples

V soboto, 15. decembra bodo dijaški trije slovenskih višjih šol v Gorici priredili v Prosvetni dvorani tradicionalni plesni večer. Zaradi prepovedi vožnje ob nedeljah so se organizatorji zmenili, da bo ples trajal od 17. do 23. ure.

Vabilo se lahko dobi pri nekaterih dijakih.

KMEČKA BANKA

USTANOVLJENA LETA 1909

GORICA - UL. Morelli 14

Tel. 2206 - 2207

VSE BANČNE USLUGE MENJALNICA

PRIZNANO MEDNARODNO

AVTO PREVOZNIŠKO PODJETJE



LA GORIZIANA

GORICA - UL. Duca d'Aosta 180 - Tel. 28-45 GORICA

PREVZEMAMO PREVOST VSAKOVRSNEGA BLAGA

TA TEDEN BO NAPRODAJ

Jadranski koledar 1974 s priloženimi knjigami

Posebej opozarjamo na knjigo ljudskih pravljic »Zverinice« iz Režije, ki jo bo v torek v Slovenskem klubu predstavil avtor Milko Matičetov ob sodelovanju dveh pravljčark iz Režije

Ta teden bo na našem trgu na prodaj Jadranski koledar za leto 1974 s knjižni zbirko: ko na zbirko opozarjamo vse ljubitelje knjige, bi želeli to vsakoletno kulturno pobudo Založništva tržaškega tiska tudi predstaviti, saj nihče ne kupuje rad mačka v žaklju.

Jadranski koledar bo letos še za malenkost obsežnejši kot lani, saj bo imel kar 320 strani, urenil ga je pa, kot že dolgo leta doslej, Jože Koren. Prinaša obilo koristnega in zanimivega berila, predvsem pa je poudarek na vrednotenju naše kulturne in politične zgodovine in seveda prizadevanju naše narodne skupnosti, da si pridobi življenjske pravice in utrdi svoj obstoj. Tudi literarni prispevki uglednih zamejskih avtorjev izpričujejo živ in ustvarjalno dejavnost naših književnikov, tako da je Jadranski koledar tudi letos s svojim bogatim slikovnim in vsebinskim materialom verno zrcalo življenja Slovencev v Italiji in nepogrešljiv zbornik za tistega, ki želi o nas tehtne razmišljati, saj je koledar obenem obračun preteklega leta in kot tak tudi izhodišče za naše nadaljnje delo.

Štiri priložene knjige je sozaložilo Založništvo tržaškega tiska skupno s Prešernovo družbo in Mladinsko knjigo. Posebno mesto v knjižni zbirki zavzema knjiga 60 ljudskih pravljic »Zverinice« iz Režije, ki jih je zapisal, izbral in poslovenil Milko Matičetov, ki je tudi avtor izčrpnega predgovora. Nekaj pravljic bo tudi napisanih v izvirni narečni obliki. Knjiga je bogato opremljena z barvnimi in črno-belimi ilustracijami Anke Gošnik Godec: mislimo, da bo doživela velik uspeh ne samo pri otrokih, ampak bo zaradi svoje ljudske neposrednosti in duhovitosti tudi odraslemu v velik užitek. Sicer pa bo ta torek v Slovenskem klubu predstavitev knjige: o njeni vsebini bo spregovoril sam Matičetov, posebno doživljanje pa bo na tej priložnosti srečanje s dvema pravljčarkama iz Režije, ki bosta nekaj pravljic, ki so v knjigi, še enkrat pripovedovali.

Polna iskrivega humorja in priskrnosti je tudi avtobiografska knjiga Jakoba Aleševca *Kako sem se jaz likal*, ki je bila doslej pri nas prerezta. Živo slika težke stare čase, konec prejšnjega stoletja, ki pa so vendarle bili zanimivi in tudi polni vedrine.

Sodobni slovenski pisatelj Marjan Kolar je napisal roman *Snežne verige*, ki nam torej prinaša pogled na manj znanega a uglednega slovenskega prozaista. Knjiga nam razgane dramatično družinsko zgodbo, iz današnjih dni v katero posega pojav izseljenstva. Napisana je zelo napeto, pa tudi zaradi stilnih vrednot predstavlja videz dosežek v precej zanemarljivi in podcenjevalni ljudski književnosti.

Četrta knjiga pa nam na poljuden a temeljit način govori o človekovem iskanju in odkrivanju vesolja, o upih in mejah tega osvajanja, o zgodovini uspehov in neuspehov človekove neupogljive želje, da bi letel in se razgledal po vesolju. Knjigo *Ikar*

rus leti v vesolje je napisal tudi preko slovenskih meja znani strokovnjak ing. Vladimir Ribarič. Tekst ilustrira bogato slikovno gradivo.

Od preprostih in tisočletnih pravljic pa do vesoljskih poletov, od segavega pripovedovanja o muhah in zgodbah mladega fantiča pred sto leti, pa do pričevanja o stiskah sodobnega slovenskega človeka, sega letošnja zbirka knjig Jadranskega koledarja: prepričani smo, da bo skupaj z njim vsem ljubiteljem knjig v prijetno in koristno berilo čez zimske dni, pa še tja do poletja.

Pa še o ceni zbirke: za vsako od preko 1000 strani letošnje zbirke, bo moral ljubitelj odšteti malenkost več kot 2 liri. To pa nikakor ni veliko!

MARKO KRAVOS

S SVOJIM DELOM SI JE POSTAVIL TRAJEN SPOMENIK

Pred petdesetimi leti je umrl zaslužen književnik Josip Stritar

Levec je o njem zapisal: »Ta človek je zlata vreden... Umetnik je od nog do glave«

V drugi polovici preteklega stoletja se je slovensko slovstvo razbobotilo kot zelenje in cvetje v pomladnem soncu. Zrastle je cel rod novih pesnikov in pisateljev, ki je trosil med narod vedno več lepote, po katerem je ljudstvo vedno bolj pogosto segalo ter se zanj zanimalo. Toda s tem vedno večjim izdajanjem vsakovrstnega pisanja in branja, ki ni bilo vedno najboljše, se je nujno pojavila težnja in potreba po nekem usmerjanju tega pisanja ter mu dati točno smer in dobro podlago, ga uskladiti z razvojem, kakršnega so že dosegli drugi evropski narodi. In k sreči, pojavili so se tudi taki književniki, ki so videli in razumeli ta položaj, ter

so krepko prišli za krmilo našega slovstva. Med te vodilne in zasluzne može se je uvrstil tudi Josip Stritar, ki je kmalu po svojem pojavu postal skupaj z Levstikom, vodilna osebnost in tak ostal več kot dve desetletji.

Stritar je izšel iz tiste Dolenjske, ki je bila vedno radodarna odlični moči naši kulturi. Rodil se je 6. marca 1836, v Podsmreki pri Velikih Laščah (od tam blizu sta bila Levstik in Trubar) in kot vsa takrat udeca na mladina, je tudi Stritar odšel iz domače vasi, najprej v Ljubljano na gimnazij, nato pa na Dunaj na univerzo. Tam si je uredil svoje bodoče življenje, ter je tam tudi ostal do svoje smrti. Med študiranjem na univerzi je poučeval v raznih bogatih družinah, kjer je bil — kot je sam pisal — zelo dobro plačan. To mu je omogočalo, da je tiste čase preživel udobno ter mu dajalo možnost za potovanja s svojimi bogatimi učenci v razne evropske dežele, kjer se je tudi seznanjal z njihovimi razviti kulturami. In v tem času se je nekoliko oddaljil svojim prijateljem in svoji domači zemlji. Toda Jurčičev prihod na Dunaj ga je spet pridobil za slovensko književnost. Skupno z Jurčičem in Levstikom je izdal leta 1886 Prešernove poezije, za katere je napisal znameniti uvod in razlago, kjer je Slovence prikazal veličino Prešernove pesni. O tem spisu je navdušen Levstik pisal Stritarju: »Da se ne bom dolgo bavil po okoliših, moram reči naravnost, da takega kritičnega sestavka Slovenci do zdaj še nismo imeli, zato pa tudi mora stati Tvoje ime pod tem bleščecim stavkom...«

V naslednjih letih je objavil v Janežičevem Slovenskem glasniku svoje spise in kritike, v katerih je ostro grajal bobno in slabo pesem Koseskega, ki je do tedaj veljal kot najboljši slovenski pesnik. Toda ta Stritarjeva kritika na Koseskega ni bila povsem mnogim uglednim javnim delavcem z Bleiweisom na čelu, ki so zaradi takega pisanja zapustili Slov. glasnik, ki je moral kmalu za tem umolknil.

A Stritar ni opustil svojega poudarka in kritičnega pisanja tudi, ko je Slovenski Glasnik prenehal izhajati. Začel je misliti, da bi sam izdal leposloven list, kjer

bi nadaljeval s svojim književnim delom. In res, v začetku leta 1870 je na Dunaju izšla prva številka njegovega »Zvona«. kate-rega lastnik, izdajatelj in urednik je bila Stritar sam.

Okrog tega novega, lahko bi zapisali, preveč res leposlovnega lista, so se takoj zbrali skoraj vsi tedanji vidnejši mladi pesniki in pisatelji kot Levstik, Jurčič, Gregorčič, Tavcar in drugi. Tako je Stritar stopil javno pred slovenski narod z odlično in jasno besedo ter začel dajati našemu slovstvu smernice, s katerimi je nekako ustvaril novo dobo naš književnosti. Bil je od vseh spoštovan in njegova beseda ali mnenje, zlasti v književnih vprašanjih, sta bila vedno upoštevana. In Levec je pisal o njem: »Ta človek je zlata vreden. Pozna vse literature na svetu... Umetnik je od nog do glave.« In ker je bil tudi »Zvon« zelo ugodno sprejet v domovini, je gledalo, da je listu in naši književnosti zagotovljena dolga, mirna in plodna bodočnost. Toda na žalost ni bilo tako. Starejša struja, ki je ostala okrog Bleiweisovih »Novic«, ki so branile svoje zastarele nazore, je prešla v protinapad ter dosegla da so začeli mnogi naročniki zapuščati »Zvon«, tako da je ob koncu leta prenehal izhajati. A Stritarju pisateljstva žilica ni dala miru in po petih letih molka je začel zopet izdajati »Zvon«. Toda sedaj ni imel več podpore in sodelovanja navdušene mladine kot v prvem letniku, tako da je pisal in podpisal list skoro sam. In ko so se mu v naslednjih letih oddaljili tudi njegovi prijatelji in ožji sodelavci Levstik, Levec, Jurčič in Kersnik, se je Stritar prepiral, da njegov »Zvon« v takih neprijetnih okoliščinah ne more izhajati, je list ustavil.

Ko so to zvedeli literarni krogi v Ljubljani, so sklenili dati na svetlo nov leposloveni list — »Ljubljanski zvon«, v katerega pa ujaljeni Stritar ves prvi letnik ni ničesar prispeval. Šele naslednje leto, ko sta ga Levec in Kersnik povabili k sodelovanju, je začel pošiljati v Ljubljanski zvon svoje odlične prispevke vseh vrst: leposlovne, vzgojne, kritične in polemične, zlasti v boju z znanim škofom Mahničem.

Toda čas je hitel naprej in na plan so prihajale nove mlade sile, z novimi, bolj naprednimi nazori.

revije

DAN št. 11

Najnovejša številka mesečnika »DAN« se predstavlja na platnici s starim, dobrim (v sedanjih časih nafte krize še kako dobri) openskim tramvajem. Sliki je posnel Mario Magajna. Na notranjih straneh pa se na to sliko današnjosti navezuje sestra Nade Krišćakove o prigradah openskega tramvaja, o katerih ji pripoveduje na simpatično segav način Peračev oče z Opčin. Sestavek dopolnjuje vrsta starih slik, ki so danes že redkost, zlasti pa tista, ki kaže ruševine hiše, v katero se je openski tramvaj zaletel v daljnem letu 1902, kar je poročilo znano povelje o »ne-srečno rojenem openskem tramvaju«.

Karel Šiškovč piše v uvodnem sestavku o »vseh letih tišine«, ki se nanašata na čas po sprejemu slovenskega predstavnstva pri takratnem predsedniku vlade Colombu. Avtor članka se odločno zavzema za nadaljevanje skupnih nastopov. Mario Magajna se ponovno vrača z besedo in sliko na Irsko, »Naivnež« se tokrat poigrava z naftno krizo, mladi slo-

venski astrofizik Zdenko Hvala pa na lep in preprost način piše o repatici »Kohoutek«, ki se bo konec meseca pojavila na nebu in ki bo vidna tudi pri nas. Globus je pester izbor aktualnosti z raznih področij. Janko Furlan pa piše o vzponih na štirisočake v Zahodni Alpi. Članek dopolnjujejo krasni barvni posnetki Pavla Kolarja nam odkriva podoba starih mandirij v nekdanji tržaški okolici, ki pa danes ni več okolica, ker jo je kot polip pogoltnilo mesto. Stari sliko od Sv. Ivana učinkujeta kot presunljivo umirane slovenstva na robovih tržaškega mesta. Literarni sestavek je tokrat prispevala Ivanka Herold. Knjige svetuje Stanko Andolšek. Priporočila branje knjige Zidje in Arabci, ker pojasnjuje marsikateri vzrok sporov na Blžnjem vzhodu.

Preostali del revije dopolnjujejo kritike, ocene, domneve in sport, recepti in šale, za zaključek pa »epikadani«, ki iz številke v številko bolj dokazuje, da si je ustvaril slog nekdanje, toda obenem tudi spodobnega humorja, kar drugim revijam pri nas doslej še ni uspelo. J. K.

Slovenski oktet spet med nami



Na četrtem abonmanskem koncertu letošnje Sezone Glasbene matice, ki bo v petek zvečer v Kulturnem domu v Trstu, bo nastopil slovenski oktet.

Sporod njegovega koncerta je vsebinsko razdeljen na štiri dele, ki obsegajo umetno zborovsko glasbo od renesanse do romantične, slovensko in arabsko umetno zborovsko pesem, ljudske pesmi jugoslovanskih narodov in ljudske pesmi drugih narodov.

Prvi del se prične s francoskim skladateljem Passereaujem, ki je živel na prehodu iz 15. v 16. stoletje, in njegovo kancono »Il est bel et bon« (ta je bila baje v omih časih zelo priljubljena, tako da je skoraj ponarodela); sledi dva skladbi Jakoba Gallusa, ena Johana Sebastian Bacha in znamenita Schubertova »Ave Maria« v priredbi Darjana Božiča, sedanjega umetniškega vodja okteta.

V drugo skupino pesmi so uvrščene naslednje: »Matič« Kamila Maška, »Sedem si rož Zorka Prelovca, »Buskeles« Rada Simonića, »Scherzo iz Suite o Ančki Vasiliji Mirka ter »Kolo« Djordja Karaklačića.

Po odmoru so najprej na vrsti tri primorske ljudske pesmi v priredbi Ubalda Vrabca, Bojana Adamčiča in Darjana Božiča, nato ena makedonska in ena dubrovniška v Berdovičevi priredbi.

V zadnjem delu koncerta pa bomo slišali po eno rusko, japonsko, špansko, moravsko in ameriško-črnsko pesem.

LADO PREMUR

(Nadaljevanje v torek)

HUMANA AKCIJA REVJE »ARENA«

V Umagu razstava in dražba del jugoslovanskih naivcev

Za pomoč poplavljenecem je dalo na razpolago 165 umetnikov-naivcev 206 slik in skulptur



Joška Horvat

Cvet in življenje

Prav v času, ko začne kmet pospravljati zadnje sadove svojega truda, je po daljšem suhem vremenu zajelo velik del Podravine, Baranje in Slavonije deževno vreme, ki mu ni bilo konca. In ko zemlja ni več mogla požirati vode, so se nabrekle rečne vode razlile, iz vseh starih iz novih virov pa je vrelo, da je voda visoko zalila velikaška področja polj in naselja. Marsikateri posevek, marsikatera kultura je šla po zlu. In ko je voda otekla, je njena uničevalna moč prišla še bolj do izraza. Vse, kar je bilo še na poljih, je bilo uničeno, uničeno pa je bilo tudi tisto, kar je bilo že pospravljeno. Pa tudi veliko domov je voda izpodkopala, da so se začeli rušiti. Skratka, povodenj, ki je zajela področje, je pustila strahotne posledice: veliko ljudi brez trohe hrane, na desetine družin brez strehe in s samim upanjem na tujo pomoč.

Pravijo, da slikarji — naivci ustvarjajo najboljšo, najbolj vredno umetnost. To pa zato, ker ustvarjajo s srcem. Naivci nimajo za seboj ne šol, ne akademij, ne poznajo posebnih tehnik in tokov. Slikajo pač le to in tako, kot jim narekuje srce. In ker so naivci v pretežni večini kmetje, je bilo skoraj logično, da so se prvi spomnili težav, v katerih so se znašli poplavljeni kmetje iz Podravine, Baranje in dela Slavonije. Pravzaprav je pobudo dal

MARIBORSKO KULTURNO PISMO

Drama, opera, balet na začetku sezone

Recital na temo kmečkih puntov »Boljše mreti kak silo trpeti« Toneta Partljiča

Največjo razliko poleg občasnih koncertov in likovnih razstav doprinaša mariborsko kulturno življenje Slovensko narodno gledališče s svojim bogatim rednim programom. V razmeroma kratkem času se je predstavilo z dvema dramskima premierama, po eno opero in baletom. Drama pa je še dodala za namizij uprizorjeni recital.

Letošnje redno sezono je gledališče odprlo z darilom za najmlajše. Plesočil osliček Erika Vosa je pravzaprav igra za mlade in stare. S to ljubko uprizoritvijo je gledališče torej zadovoljilo vsem starostim sproščene gledališke zabave. Najbolj hvaležno občinstvo pa so vsakokor otroci. S svojim sodelovanjem so živo posegali v dogajanje na odru bodisi z vzkliki, smehom in ploskanjem v ritmu. Seveda so tudi igralci prišli v stik z gledalci, saj so se pogovarjali z njimi, podajali jim roke in poklanjali celo banane. Čeprav je igra po vsebini skromna, v glavnem gre za krajšo plesočil oslička in za nastale peripetije s tem v zvezi, je igralski ansambel z živahnimi in šaljivimi igranjem približal predstavo v prijetno vzdušje, ki je navdušilo gledalce.

Opera je odprla sezono z Verdijevim Nabuccom. Ta predstava je ponovno pokazala kako težko je uprizorljiva na tesnem odru, čeprav so ustvarjalci vložili vse svoje umetniške sposobnosti in tehnične zmogljivosti. Vendar je Nabucco privlačna predstava, ki vselej prodre pri ljubiteljih lepih Verdijevih melodij. Zlasti znameniti zbor »Va, pensiero, sull'ali dorate« v peti sliki, s svojo pevsko melodiko povzdigne operno stvaritev.

Predstavo je vodil novoangažirani mladi dirigent Kristijan Ukmar z znanjem in mladostnim potujem. Njegov uspešni nastop potrjuje, da je mariborska Opera pridobila sposobnega glasbenega vodjo, od katerega lahko se mnogo pričakuje.

Kot drugo premiero je Drama uprizorila komedijo A. Ostrovskega

Za 2.300.000 lir nagrad celoletnim naročnikom na Primorski dnevnik

Premiersko občinstvo je toplo pozdravilo Otrinov doprinos k slovenski baletni ustvarjalnosti, kot tudi umetniško prizadevnost vsega ansambla.

V okviru praznovanja spomina na kmečke upore je mariborska Drama uprizorila v balkonski Dvorani recital na temo puntov »Boljše mreti kak silo trpeti.« Drama-toneta Partljič je miselno zbral lirčne, epske in dramske tekste raznih slovenskih pisateljev, ki obravnavajo puntarsko dejanje proti izkoriščevalcem. Recital pa ni slonel zgolj na književnem interpretiranju literature. Prikazan je bil na iznajdljiv gledališki način, kjer se je prostor prikazovanja stapljal z gledalci, kjer je odgovarjala ločnica med izvajalci in gledalci. Režiser Aleš Jan se je poslužil prostora tako, da so interpreti v izvrstnih temnih stiliziranih kostumih in prav takšni sceni Vlaste Hegedasičeve posredovali hrepenenje človeka po svobodi in sreči, ves čas, okoli središča, dokler se niso v smislu širjenja svojih idej, razkropili med občinstvo in mu na vseh koncih istočasno intenzivno dopovedovali, da je uredništev punta naperjeno proti zatiralcem človeštva.

Posebnost recitala je uspeval v vsakem oziru in odkrila nekaj izvirnih potez pri spajanju čiste literature s sodobno gledališko kulturo.

Lepota čiste umetniške besede se je odražala v Shakespearovem večeru, ki sta ga s poglobljenostjo in čarom besed na umetniško interpretativni način posredovala igralca, pravka Slovenskega stalnega gledališča iz Trsta Mira Sardočeva in Jožko Lukeš. Ambient Male galerije priznane likovnega umetnika Ivana Čobala, natrpan z občinstvom, se je spet družil z njegovimi slikovnimi stvaritvami spremenil v intimen kulturni hram, v katerem sta se v diskretni svetlobi sveč in plamenov iz kamina stapljali beseda in slika v večni ritmični kot življenja; Narava Ljubezen Smrt.

Ubranstvo teh misli je diskretno popostrila stara glasba. Vrhunec umetniškega užitka je bila plodovita strnitev umetniških odlik slikarja Ivana Čobala in zlahtnost besedne umetnosti gledaliških umetnikov Mire Sardočeve in Joška Lukeša.

Lepo bi bilo, da bi igralca recital del W. Shakespeara spet ponovila v Mariboru. Zeleti je, da bi ga izvedla na Malem odru SNG, kjer bi mu moglo prisostvovati kar največ občinstva, zlasti še študentske mladine.

Ljubica Hladnič

Cepljenje drv

EMIL FRELJH

RAZGOVOR S PREDSEDNIKOM INŽ. JOSIPOM PEČENKOM

Delavske zadruge so dosledno stopile v boj proti naraščanju cen in špekulaciji z živili

Nastanek in razvoj delavskih zadrug - Obširna trgovska mreža modernih veleblagovnic z 10 kilometri polic - V zadnjem letu je promet dosegel 8 milijard lir, to je 30 odstotkov več kot lani Nobene bojazni, da bi zmanjkala živila: vsaka panika je odveč



Prva prodajalna Delavskih zadrug v Trstu pri Sv. Jakobu

Delavske zadruge praznujejo svojo 70-letnico. O tem pomembnem jubileju smo že poročali, zdela pa se nam je potrebno, da se ga ponovno dotaknemo, predvsem zaradi pomena, ki ga imajo Delavske zadruge za našo državo. Delavske zadruge predstavljajo enega izmed prvih posegov navadnega meščana, predvsem delavca, na tržišče. Vse od svoje ustanovitve so Delavske zadruge v Trstu diktirale cene in prisilile velike in male trgovce, da so se prilagodili nižjim cenam in manjšemu zaslužku, kar nam ne izjubi večjega dela svoje klientske.

Pa še nekaj nas je pripravilo k pisanju o Delavskih zadrugah. Zadnja aktualna vprašanja, predvsem naraščanje cen in dobava nekaterih živil, s čimer so se morale gospodinjice kaj pogostoma spoprijemati, se od blizu tičejo tudi Delavskih zadrug. Za vsa pojasnila smo naprosili predsednika zadrug inž. Josipa Pečenka, katerega smo najprej prosili, naj nam na kratko oriše nastanek in razvoj te ustanove.

«Delavske zadruge so bile ustanov-

niže kot cene v drugih trgovinah. Kjer pa to ne drži in so cene v zadrugah nižje, enake cenam v ostalih trgovinah, vplivamo na trg tako, da prisilimo trgovce, da ne višajo cen, ker bi sicer nakupovalci raje kupovali v naših trgovinah. Kot primer naj navedem neko vas, v kateri smo pred časom zgradili trgovino. Izvedeli smo, da so kmalu po zapori naše trgovine ostali trgovci znatno dvignili cene. Res je sicer, da en primer ne predstavlja pravila, vendar pa se nam zdi zelo pomembno.

Kako je razpredena trgovska mreža Delavskih zadrug? Skratka, kakšne so vaše trgovine koliko jih je in kaj prodajate?

«Začnem pri koncu. V trgovinah Delavskih zadrug prodajamo v glavnem samo živila. Pri italijanskem združeništvu je sicer težnja, da bi organizirali mrežo veleblagovnic, vendar nismo bili zadovoljni s poskusom, ki smo ga pred kratkim napravili. Gre za prodajo oblačil in iz izmed naših trgovin, ki pa ni zela zelenega uspeha. Poleg živil prodajamo sedaj še razne gospodinjske predmete iz plastičnih mas, pralne praške in druge gospodinjske predmete. Vendar se načelno bavimo predvsem z živilom.

Trgovska mreža Delavskih zadrug je sestavljena iz dveh vrst trgovin: samopostrežnih, bolj znanih pod imenom Supercoop, in tradicionalnih trgovin. Težimo k temu, da bi počasi preuredili čimveč trgovin v samopostrežne. Te predstavljajo v prvi vrsti prihranek pri osebi, obenem pa tudi hitrejšo postrežbo in neposreden stik kupca z blagom. Sedaj imamo 14 samopostrežnih trgovin, v gručah pa je velika samopostrežnica na Trgu Stare mitnice ki bo obsegala skoraj 1.000 kvadratnih metrov.

V naših trgovinah imamo 10 kilometrov polic za izložbo živil: naš letni promet bo letos znašal skoraj 8 milijard lir, to je celih 30 odstotkov več kot v prejšnjih letih. Prodajamo približno 3.500 proizvodov.

30 odstotkov prirastka je lepa številka. Pomisliti je treba le, da imajo najuspešnejša trgovska podjetja v naši državi največ do 18 odstotkov prirastka letno in da to ocenjujejo za izreden uspeh.

Poleg tega imamo še neko drugo dejavnost. Gre za nekakšno hranilnico, ki obratuje v mestnem središču. Ljudje vlagajo svoje prihranke v našo blaginjo, mi pa jim izplačujemo obresti. Ta hranilnica je imela v zadnjem letu 3 milijarde lir prometa. Obrestne mere so odvisne od dolžine roka, na katerega so vezane vloge. To je posebna dejavnost in vloge ne morejo uporabljati v tem, da bi tam odprli tekoči račun.

Končno moramo omeniti še družbo Dispal, pri kateri imajo večino delnic Delavske zadruge. To podjetje skrbi za menze v nekaterih industrijskih in drugih obratih in pripravi približno 9.000 obrokov dnevno.

Tržiške delavske zadruge so verjetno povezane z drugimi sorodnimi organizacijami v Italiji ali so članice okvirnih organizacij.

«Povezani smo z državnim konzorcijem Coopitalia, s konzorcijem Coopitico in se redno poslužujemo delne članice konzorcija Coreco. Sicer pa smo včlanjeni v vsedržno združeno zadrugo, ki ima svoje predstavništvo tudi v Trstu. Pomembna je naša povezava z vsedržno večino artiklov po nižnjih cenah in jih nato tudi mi lahko prodajamo po nižji ceni. Le če nam ti konzorciji ne morejo česa dobaviti, se sami obrnemo na groziste ali na proizvajalce.

Vsederžavni konzorcij se ne omejuje na Italijo, ampak je povezan s konzorciji v drugih evropskih državah.

Vprašanje nadzorstva nad cenami je bilo letos eno najpomembnejših. Povsod so govorili o blokadi cen, slišali smo o številnih prekrških in o izsiljevanju proizvajalcev. Kako je bilo to v vaših trgovinah?

«Mi smo imeli zamrznevalne cene in smo to tudi jasno povedali na

sestanku na prefekturi: pripravljani smo se nadalje ohranili zamrznjene cene, ki jih bomo prisiljeni zvišati le v primeru, da nam proizvajalci zvišajo dobavne cene. Naše cene so ostale zamrznjene tudi v zadnjem mesecu, ko s ponekod že rahlo narasle. Z zadovoljstvom moram tudi povedati, da so trgovine Delavskih zadrug srečno prestale vse preizkušnje in nismo prešli niti ene globo. To si štejem v čast in predstavljamo javnosti kot dokaz naše resnosti in doslednosti. Vsekarer ne ob obstaja vprašanje zamrznjenih cen na najnižji stopnji, to je pri trgovcih, ampak se s tem treba spoprijeti na vrhu, to je pri proizvajalcih. Naraščanje cen na trgu je namreč v veliki večini primerov odvisno od naraščanja cen pri proizvajalcih.

In še zadnje vprašanje, ki je sedaj najaktualnejše in zato tudi zanimivejše. Kako je z dobavami testenin, sladkorja, olja in drugih proizvodov? Po katerih so pred kratkim masovno segle tržiške gospodinjice?

Bojan Brezigar

«Najprej bo morda koristno, da razložim, kako deluje naše skladišče. Nadzorstvo nad zalogami je avtomatizirano. Pred kratkim smo najeli velik elektronski računalnik, ki smo ga najprej usposobili za nadzorstvo nad zalogami. Naše skladišče je sicer res zelo veliko, vendar je premajhno za tolikšno število trgovin. Zato je rotacija zaloge precejšnja in moramo stalno paziti, da nam ne bo česa zmanjkalo. To se nam doslej ni še pripetilo. Zgodilo pa se je, da v zadnjem času nismo dostavili vseh zalog trgovinam. Ugotovili smo namreč, da je potrebno zelo veliko in to smo si lahko razlagali z dvema domnevmama: prvič, da si gospodinjice pripravljajo zaloge, drugič pa, da so se obrnile na naše trgovine tiste gospodinjice, ki v svojih trgovinah niso našle vseh proizvodov. To bo bolj razvidno iz sledečih podatkov.

Novembra je običajno mrtev mesec in v njem smo bili vsako leto priča stagnaciji prodaje. Letos pa se je naš promet v novembru zvišal za 250 milijonov lir v primerjavi s novembrom lani. Glede na nekatere proizvode naj povem sledeče: Sladkorja prodamo povprečno po 450 stotov mesečno, samo v zadnjih dveh tednih pa smo ga prodali 400 stotov. Testenin, ki jih mesečno prodamo povprečno 400 stotov, smo samo v dveh tednih prodali 300 stotov. Podoben podatek imamo tudi za konzervirane paradižnike, ki jih prodamo mesečno povprečno 600 zabojev, a smo jih v zadnjem mesecu prodali 1.000 zabojev.

Kljub temu pa moram reči, da so naše zaloge zadostne. Do božičnih praznikov bomo razpolagali s 580 stoti sladkorja. Na žalost pa so dobave zelo neradne predvsem zaradi slabe organizacije prevoza: tako smo n. pr. naročili vagon sladkorja že pred dobrim mesecem, 19. novembra so nam ga poslali, prejeli pa smo ga šele pred nekaj dnevi.

Seveda naše zaloge ne bodo trajale, če jih bodo ljudje v nekaj dneh vse pokupili. S psihozo, ki je zajela gospodinjice, bi se to tudi zgodilo, zato pa moramo mi racionirati dobave. Pripravljeni smo namreč tudi na zvišanje prodaje, nikakor pa ne moremo zadovoljiti tolikšnega prepraševanja, ki je, po našem mnenju, neupravičeno, saj tovarne redno delujejo in imamo zagotovljene redne dobave.



Veljaven od 9. do 15. decembra 1973

OVEN (od 23. 3. do 20. 4.) Neko staro prijateljstvo se bo sedaj izkazalo kot izredno veljavno. Ne odklanjajte zato nasvetov, pomoči, celo sodelovanja ljudi, ki ste jih odbijali, pa čeprav so vam bili prijatelji. Neke spremembe v odnosih čustvenega značaja in to bo vam v dobro.

BIK (od 21. 4. do 20. 5.) Odlično po stvari že izhajajo poti, kajti vsakršno spreminjanje smeri in dela bi vam znalo prineseti škodo. Manjše finančne težave proti koncu tedna, vendar brez hujših posledic. Ne nasedajte govoricam in obrekovanjem. Pazite na svoje zdravje, ki ni najboljše.

DVOJČKA (od 21. 5. do 22. 6.) Svoje načrte držite raje zase, ali se na delu omejitve na svoje delovno področje, je kajti nekdo bi vam znalo prinesel škodo. rad spodenel. Znani se boste v trenutnih težavah, ki pa jih boste takoj rešili. Oseba, ki jo ljubite, bo nekoliko muhasta. Pa ne za dolgo. Glavobol.

RAK (od 23. 6. do 22. 7.) S svojimi pobudami ne boste prilezli daleč, ker so preveč velkopotezne. Kolikor ne najdete novih finančnih možnosti, se boste morali omejiti na skromnejše načrte. Neke vaše osebne zadeve bo ponovno predmet javnih ali širših razprav. Prehladili se boste.

LEV (od 23. 7. do 22. 8.) Razširite svoje delovno področje, da vas tekmece ne stisnejo v slepo ulico. Kolikor niste samostojni, pa pošteno zavijajte rokave. Vsekarer vam nekdo pripravila nevarno past. Nekoliko pasti podobna pa je tudi obnašanje ljubljene osebe. Zdravje odlično.

DEVICA (od 23. 8. do 22. 9.) Teden, ki je pred nami, bo kot naročen za uresničenje vaših nekoliko drznih, aših poslovnih načrtov. Sicer pa ne mislite, da bo vse tako gladko teklo. Zna se kje za taktnosti, kot se bodo skoraj gotovo zataknila vaš čustveni odnosi ali vaše družinske razmere.

TEHTNICA (od 23. 9. do 23. 10.) Vaše pobude se bodo uresničile le v primeru, če se boste bolj potrudili. Vsekarer ne bo težav, toda tudi sami od sebe. Glede zdravja, oziroma zdravljenja nekoga, ki vam je blizu.

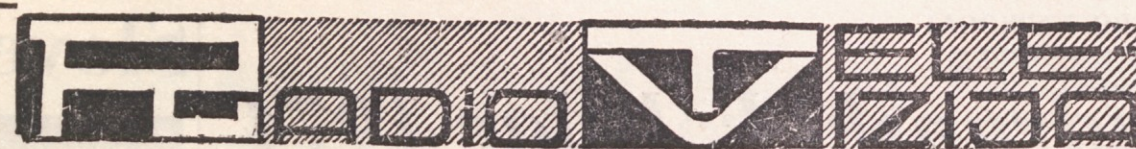
SKORPION (od 24. 10. do 22. 11.) Ves teden se boste morali ubijati z večjimi in manjšimi problemi. Nič vam ne bo šlo od rok. In vendar vidnega razloga za to ne bo. Čudno vzdušje v družini in v vaši okoliščini, morate tudi z ljubljeno osebo. Temu bi znala biti kriva vaša živčnost.

STRELEC (od 23. 11. do 20. 12.) Teden, ki ga boste dolgo pomnili. Garali in zaganjali se boste in vse se bo zdelo, da gre prav, ob koncu pa boste ostali prazni rok. Morda se bodo rezultati pokazali kasneje, kot bi tudi rezultati vaših ljubezenskih načrtov mogli priti do izraza kdaj kasneje.

KOZOROG (od 21. 12. do 20. 1.) Srečali se boste z nekom, ki vam bo nakazal nadaljnjo pot. Ne mislite, da imate vedno prav. Lotite se načrtov s prave strani. Tudi družinske zadeve rešujte postopno in sistematično. Kar zadeva zdravje, ni odveč stopiti k zdravniku, vendar opustite vsak strah.

VOLNAR (od 21. 1. do 19. 2.) Po navadi se v začetku zaletite, nato pa se morate postopoma umakniti. Ne bi bilo napak, če bi ubrali drugi sistem dela. Tudi v ljubezni je nekaj podobnega: najprej se segrejte, nato pa neupravičeno opustite. Z zdravjem vse v najboljšem redu, toda ne pretiravajte v pijanč.

RIBI (od 20. 2. do 20. 3.) Vse kaže, da bi se mogoč vaš program izvesti, in vendar ne bo tako, ker ste se odvajali prav tistim, ki bi bili pripravljeni pri vašem delu sodelovati. Zato bo ta teden nekoliko narobe. Narobe ne nekaj tudi z ljubljeno osebo, kar pa se bo vse takoj spet uravnalo. Živčni boste.



NEDELJA, 9. DECEMBRA 1973

ITALIJANSKA TELEVIZIJA

PRVI KANAL

- 11.00 Sv. maša
12.15 TIHA NEVSEČNOST
Oddaja v zvezi z prepovedjo nedeljske vožnje z avtomobili
12.55 CANZONISSIMA 73
13.25 Napoved vremena
13.30 DNEVNIK
14.00 KOMIČNI FILMI
Nore glave
Prisilna dela
14.30 D'ARTAGNAN
Trije mušketirji
TV nadaljevanje po romanu Alexandra Dumasa
16.00 Napoved programa
16.15 PROGRAM ZA OTROKE
Disneyland
17.15 DNEVNIK
17.30 90. minuta
17.45 CANZONISSIMA 73
19.05 Italijansko nogometno prvenstvo
Napoved vremena
20.00 DNEVNIK
20.30 ELEONORA
TV nadaljevanje v šestih epizodah, v kateri igra glavno vlogo, to je Eleonora, Giulietta Masina
Nekega dne se mlada žena Eleonora pripadnica bogate meščanske družine, znajde v okolju umetniških ustvarjalcev, ki zavračajo tradicionalne poglede na umetnost. Zaradi strogosti vzgoje, ki je bila deležna, se je odločila in se vključila v ta bohemski svet, bolj iz želje po avanturi kot zaradi neke zavestne odločitve. Tu spozna slikarja, ime mu je Andrea Tagliaferro, in se vanj zaljubi. Navzlic poziksumom njene družine, da bi se vrnila domov, si oba ustarita svoj dom v podstrešju Brere, kjer se jima rode štirje otroci: Mimmo, Luca, Irene in Carlo. Eleonora, navidezno žrtve svoje odločitve, pa si je že prevzela vso odgovornost, ki jo je prinašala nova tvegana situacija, ki ji je obenem, kot za nagrado omogočala odkrivanje človeških vrednot in večje razumevanje zanje. Vsi štirje otroci imajo v njej dobro mater in prijateljico, vtem ko je podoba očeta - umetnika se bolj ovrednotena z ljubeznijo, ki mu jo ona daje. Odnosi z njeno družino se v tem času niso izboljšali. Le Olga, njena sestra, ji skuša od časa do časa na skrivaj pomagati. Najbolj nepopustljiva je do nje prav njena mati. Pust je. Tako imenovane boljše milanske družine se to pot vendarle enkrat odločijo, da ga praznujejo med bohemskimi umetniki. Znajdejo se na njihovi prireditvi, kjer se Andrea Tagliaferro - med alegorično predstavo, ki je ocenjena od prisotnih kot skandalozna - prvič sreča z Eleonoro družino in nekim dekletom iz ljudstva, Luigo, ki kaže zanj dokajšnje zanimanje. Režiser Eleonore je Silverio Blasi
- 21.45 Nedelja na športnih igriščih
22.30 Vremenska napoved

DRUGI KANAL

- 18.40 Italijansko nogometno prvenstvo
19.00 TONY IN PROFESOR
Eksperiment doktorja Koberja
19.50 Sportne vesti
20.00 Nedeljski koncert
Orkester Bach in Muenchna, pod taktirko Karla Richterja bo izvajal delo Johanna Sebastiana Bacha
20.30 DNEVNIK
21.00 Plesnik in kmet
22.00 ITALIJANSKE ZGODBE
Prijatelj Galletti

TRST A

- 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila;
8.05 Slovenski motivi; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Maša; 9.45 Komorna glasba; 11.15 Madinski oder; 12.15 Nabožna oddaja; 12.30 Plošče; 9.35 Glasbeni variete; 11.00 Zabavna oddaja; 12.00 Sportne vesti; 13.00 Kvizni narobe; 13.35 «Alto gradimento»; 14.30 Povepke; 15.00 Preizkušajo se diletanti; 15.35 Novejšje plošče; 16.30 Sport v nedeljo; 17.45 «Canzonissima 73»; 19.05 Orkester; 20.10 V svetu oper; 21.20 Nove ital. opere; 21.35 Velika operna gledališča - Boljšoj iz Moskve.

TRST

- 8.30 Kmetijska oddaja; 9.10 Ansambel; 12.40 Deželne kronike; 14.00 Na stadionih; 19.30 Deželne kronike.

KOPER

- 6.30, 7.30, 12.30, 18.30, 20.30 Poročila; 6.15 Glasba za dobro jutro; 7.40 Jutranja glasba; 8.45 Strani iz albuma; 10.00 Z nami je...; 10.00 Radio za šole; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Sportni ponedeljek; 14.40 Longplay Club; 15.40 Otroški kotiček; 16.40 Parada orkestror; 17.00 Vročih sto kilovatov; 17.45 Sportni pregled; 18.00 Izložba hitov; 18.30 Primorski dnevnik; 19.00 Od Triglava do Jadrana; 19.30 Prenos RL; 20.00 Dober večer v glasbi; 20.45 Parada orkestror; 21.00 Sport; 21.15 Operetna glasba; 22.35 Plesna glasba.

NACIONALNI PROGRAM

- 8.00, 13.00, 15.00, 20.00 Poročila; 7.00 Jutranja glasba; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.30 Maša; 10.55 Nedeljski ansambel; 11.30 Roditeljski krožek; 12.00 Povepke; 14.00 Eološki nedeljski program; 15.10 Hit Parade; 15.30 Nogomet od minute do minute; 16.30 Popolne z Mino; 17.25 Glasbeni variete; 18.15 Nedeljski koncert; 19.45 Ra-

JUGOSLOVANSKA TELEVIZIJA OD 9. DO 15. DECEMBRA 1973

NEDELJA, 9. decembra

- 8.40 Prigode dobrega vojaka Švejska - barvna oddaja; 9.40 Po domače ob meji; 10.10 Kmetijska oddaja; 11.00 Otroška matineja; 11.50 Poročila; 11.55 TV kaizip; 14.53 Košarka; 14.53 Radnički; 16.25 «Zlata prireuta» - temkovanje v drsanju; 16.45 Za konec tedna; 17.05 «Zlata prireuta» - nadaljevanje; 18.00 Moda za vas; 18.10 Poročila; 18.15 Retrospektiva jugoslovanskega filma; «V soboto zvečer»; 19.45 Barvna risanka; 20.00 Dnevnik; 20.40 V. Popović; Filip na konju - serijska oddaja; 21.25 Jazz na ekranu; 21.40 Športni pregled; 22.10 Poročila.
- KOPRSKA BARVNA TV**
16.00 Umetnostno drsanje na ledu; 19.45 Barvna risanka; 20.15 27-kanal; 20.30 «Zvezni tajnik» - celovečerni film; 22.00 Jazz.
- PONEDELJEK, 10. decembra**
9.10 Odprta univerza; 9.40, 11.00 in 16.10 TV šoli; 10.30 Angličščina; 10.45 Nemščina; 17.50 Grege gre v partizanske - lutke;

PONEDELJEK, 10. DECEMBRA 1973

ITALIJANSKA TELEVIZIJA

PRVI KANAL

- 9.30 do 11.30 TV šola
12.30 Poljudna znanost
13.00 TEDENSKA KNJIŽNA ODDAJA
Ta oddaja je dokaj bogata. Blizu so prazniki in knjiga je vedno primerno darilo za to priložnost. Oddaja se začne z običajnim poročilom o aktualnostih, ki ga podaja Enzo Cavalli. Danes bo govor o živilih. Obnavljane knjige bodo: «L'uomo creò le sue piante e i suoi animali» Edwarda Haymase, «Assassini innocenti» Lawicka - Goodalla, «Psicologia animale» Paula Guillemoa. Nato spregovori televizijskim gledalcem o zgodovinskih knjigah Giulio Nascimbene, zlasti o knjigi «Storia d'Italia», ki je izšla v zalozbi Einaudi in katere 5. knjiga je pravkar na prodaji kupcem. Nato o knjigi «Storia di Napoli» Antonia Ghirellija, o zgodovini Rusije P. Portala ter o knjigi L'Italia dei notabili Indra Montanellija, ki bo v oddaji intervjuvan. In končno so na vrsti knjige za božično darilo. Teh je na razpolago za vse okuse: «Antologia dei poeti napoletani» Alberta Consiglia, «La mala Italia» Ernesta Ferrera, «Lettere ad Elisa» Salvatore ad Giacomo, «Guida ai misteri e ai piaceri di Palermo» Pietra Zullina, Dizionario italiano contemporaneo Luigi Baldaia idr.
- 13.25 Vremenska napoved
13.30 DNEVNIK
14.00 Sedem dni v parlamentu
14.25 do 17.00 TV šola
17.00 DNEVNIK
17.45 PROGRAM ZA NAJMLAJŠE
Album s potovanja
Pojdimo na
17.45 PROGRAM ZA MLADINO
Velika zapreka
Biseri na danu morja - film
18.45 TURNO C
Aktualnosti o problemih dela
Za rubriko, posvečeno vprašanju dela, odgovarja Giuseppe Mamoli. V tej oddaji govori o novi strategiji sindikata glede delavskih zahtev. Gre za strategijo, ki je v kratkem označena s parolo: od tovarne do družbe. Zlasti je v tej oddaji govor o nasprotovanjih, do katerih je prišlo na področju kemične proizvodnje. S pomočjo ustreznega filma in kratke debate bo govor o tem, kakšne stvarne povezave obstajajo med akcijo za izboljšanje plačilnih pogojev, spremenjeno organizacijo dela, za delo v manj škodljivih prostorih, in splošnim problemom zaposlitve ter investicijami, zlasti na Jugu. V tem okviru bo nadalje tudi govor o vprašanju nadomestitve v podjetjih dolocenega tipa proizvodnje z nekim drugim, kar seveda vpliva obenem tudi na vprašanje zaposlovanja. Govor pa bo še o nekaterih drugih zanimivih vprašanjih
- 19.20 Ital. kronike, Danes v parlamentu, Vremenska napoved
20.00 DNEVNIK
20.45 FORZA BRUTA
Film v režiji Julesa Dassina
22.20 Premiera filmov
22.30 DNEVNIK
Vremenska napoved

DRUGI KANAL

- 18.45 Sportne vesti
19.00 PRIPROVEDI O. BROWNA
Modri križ
Prva epizoda
20.00 Ob 20. uri
20.30 DNEVNIK
21.00 TV razprave
22.00 SIMF. KONCERT

TRST A

- 7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 7.05 Jutranja glasba; 11.40 Šola; 12.00 Popolne z vami; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Program za mladino; 18.15 Umetnost in prireditve; 18.30 Šola; 18.50 Glas in orkester; 19.10 Pravna posvetovalnica; 19.40 Jazovska glasba; 20.00 Sport; 20.35 Slovenski razgledi; 22.15 Zabavna glasba.

TRST

- 12.10 Plošče; 12.30 Deželne kronike; 16.20 Domači avtorji; 19.30 Deželne kronike.

KOPER

- 6.30, 7.30, 12.30, 14.30, 16.30, 17.30, 18.30, 20.30 Poročila; 6.15 Glasba za dobro jutro; 7.40 Jutranja glasba; 8.45 Strani iz albuma; 10.00 Z nami je...; 10.00 Radio za šole; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Sportni ponedeljek; 14.40 Longplay Club; 15.40 Otroški kotiček; 16.40 Parada orkestror; 17.00 Vročih sto kilovatov; 17.45 Sportni pregled; 18.00 Izložba hitov; 18.30 Primorski dnevnik; 19.00 Od Triglava do Jadrana; 19.30 Prenos RL; 20.00 Dober večer v glasbi; 20.45 Parada glasba; 22.35 Veliki interpreti.

NACIONALNI PROGRAM

- 7.00, 8.00, 13.00, 15.00, 20.00 Poročila; 7.10 Jutranja glasba; 8.30 Jutranje povepke; 9.15 Vi in jaz; 10.00 Posebna reportaža; 11.30 Četrti program; 13.20 Hit Parade; 14.10 Prosta linija; 15.10 Program za mladino; 16.00 «Sončnica»; 17.05 Pisan poljudanski spored; 17.40 Nadaljevanje «Trije mušketirji»; 19.15 Nabožna oddaja; 19.15 Protagonisti; 20.20 «Andata e ritorno»; 20.45 Operna glasba; 22.35 Veliki interpreti.

SLOVENIJA

- 7.00, 8.00, 10.00, 13.00, 15.00, 19.30 Poročila; 8.10 Glasbena matineja; 9.50 Pisana paleta lahke glasbe; 10.15 Za vsakogar nekaj; 11.00 Turistični napotki za naše goste iz tujine; 11.15 Z nami doma in na poti; 12.10 Z majhnimi ansambli v studiu; 12.30 Kmetijski nasveti; 12.40 S tujimi pihalnimi godbami; 14.10 Amaterski zbori pojo; 14.30 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo; 15.30 Glasbeni intermez; 15.40 Joseph Haydn: Simfonija št. 88 v G-duru; 16.00 «Vrtljak»; 17.10 Koncert po željah poslušalcev; 18.15 Lahka glasba slovenskih avtorjev; 18.45 Interna 469; 19.00 Lahko noč, otroci!; 19.15 Minutke s štirimi kovači; 20.30 Stereofonski koncert; 21.30 Zvočne karnatone; 22.15 Za ljubitelje jazz; 23.05 Literarni nočturno; 23.15 Povepke se vrstijo.

KOPRSKA BARVNA TV

- 20.00 Risanka; 20.15 Poročila; 20.30 Vojna in mir; 21.25 Sladka Sue - film; 22.15 Stare metode. SOBOTA, 15. decembra
9.35 in 11.00 TV šoli; 15.23 Napoved sporeda; 15.25 Košarka - Industri-motomoto; 16.00 Dak-tari - serijski film; 17.50 Obzor-niki; 18.10 Gledališče v hiši; 18.40 Svetovno prvenstvo v rokometu za ženske; 19.45 Risanka; 20.00 Dnev-nik; 20.30 Festival pesmi JLA; 22.00 Poročila; 22.05 Propagand-na oddaja; 22.10 Pravnik; 22.35 Colditz - film; 23.25 TV kaizip.
- KOPRSKA BARVNA TV**
20.00 Risanka; 20.15 Poročila; 20.30 «Lahkomiselna ljubezen» film; 22.00 Normandija.
- PETER, 14. decembra**
9.25 TV šoli; 11.00 Angličščina;

OB JUTRIŠNJEM ODKRITJU SPOMENIKA-KOSTNICE V GONARSU

Kod vse in kako so živel slovenski interniranci v fašističnih taboriščih

Širok asfaltni trak od Palma-nove proti Codroiru seka po dol-žini zemljišče, na katerem so v letih 1942-43 stale barake kon-cetracijskega taborišča pri Gonar-su. Kjer je takrat vse okrog bilo samo polje, njive, ki so jih ome-jevale dolge vrste murv, vino-gradi, so danes lične stanovanjske hišice, sam taboriščni prostor sta prerastli trava in robida, ki sta pokrili tudi opuščen gramozni kotanje. Tudi opuščen namakalno korito je tu in se kos zidu, ostan-ka nekdanje železniške bankine iz prve svetovne vojne. Vse je drugače, kot je bilo pred 31 leti. Nobenega sledu ni več o taboriš-ču, le ošljinjeni stolp gonarske cerk-ve lahko služi za orientacijo. Čas in ljudje so temeljito pote-gnili črto čez preteklost. No ja, starejši vedo, da so pred 31 leti na tem prostoru, obdanem s 3 metre visoko žico trpeli in stra-dali slovenski ljudje, a o tem ne govorijo radi. Mladini, povojne-mu rodu, je ta preteklost ne-poznana. Mogoče je tudi prav ta-ko. Toda na kraju, kjer bo jutri odkrit veličasten spomenik žrtvam tega in drugih taborišč v okoli-ci, so še ne do nedavnega bili grobovi. 410 preprostih križev s prav tolikimi imeni nedolžnih ž-rtv, otrok, mater, starcev in mla-dih ljudi, ki so ljubili življenje.

Razvoj dogodkov po 8. septem-bru 1943, plaz protifašizma, ki je potegnil za seboj tudi furianske ljudi in jih povezal v boju s slo-venškimi mejaši, postopno spre-mnjanje odnosov v povojnem času, vedno tesnejše navezovanje stikov na tem našem deželnem prostoru, vse to je odprlo vrata novemu življenju, ki hoče biti porok, da se preteklost ne more več povrniti, da se ne bo povrnila. Roke gonar-skih otrok, ki leto za letom za dan mrtvih krasijo teh 410 grobov, so kot simbolično potrdilo tega poročstva.

Toda če je čas zdravnik, ki le-či rane, je tudi učitelj, ki na izkušnjah nakazuje pot, ki nam jo je hoditi. In da bomo hodili po njej z zavestjo, da je prava, moramo preteklost poznati. Pozna-ti jo mora zlasti mladi rod. Zato, in samo zato bomo v tem sestav-ku skušali po avtentičnih virih in dokumentih podati strnjene pre-gled dogajanja v tistem delu Slo-venije, ki ga je zasedla fašistična Italija, kolikor je to doga-janje bilo neposreden povod za ustanavljanje koncentracijskih ta-borišč v Furlaniji in globlje v notranjosti Italije za Slovence iz tako imenovane «ljubljanske po-krajine».

Naloga legije črnih srajc

Neposredno po vojaški okupa-ciji «ljubljanske pokrajine», ki je

bila z odlokom fašistične vlade z dne 3. maja 1941 priključena k Ita-liji, je takratni tržaški fašistični federalni in civilni komisar za «ljubljansko pokrajino» Emilio Gra-ziosi povelil vzdrževanje «javnega reda» 59. legiji Črnih srajc MVSN (Milizia Volontaria per la Sicu-rezza Nazionale), ker je prav ta legija imela že izkušnje za tako nalogo, ki jo je opravljala na Krasu po priključitvi Primorske k Italiji in kjer je imela — kot je rečeno v dopisu 59. legije Črnih srajc z dne 21. maja 1941 — «od-lične uspehe v političnem, patrio-tičnem in fašističnem oziru». V tem dopisu je tudi že bila pred-videna ustanovitev fašja v Ljub-ljani, ki naj bi postopno zajel tudi «zdravo misleče» Slovence. V okviru ukrepov za fašistizacijo in raznaroditve zasedenega dela Slo-venije, so kmalu prišle na vrsto aretacije, konfinacije in interna-cije, o katerih govori že dopis ljubljanske kvesture z dne 4. av-gusta 1941, še obširneje pa odlok visokega fašističnega komisarja Graziolija z dne 20. septembra 1941. leta, ki daje že konkretna navodila za izvajanje interniranj sumljivih oseb.

Ko pa je bila zaradi narašča-jočega odpora proti okupatorju in zaradi vse pogostejših akcij pri-stavev Osvobodilne fronte ter tudi že prvih partizanskih skupin z Mussolinijevim proglasom «ljub-ljanske pokrajine» proglašena za operativno področje, je pravica iz-dažanja varnostnih ukrepov pre-šla od civilnih na vojaške obla-sti. S tem se je tudi začela nova faza nasilja.

Prvi taborišči za Slovence

Ko je prevzel oblast je dal gen. Robotti ljubljano obdani z žično ograjo in stražami ter začel s tako imenovano očistevalno akcijo. 27. februarja je že lahko poročal poveljniku 2. armade, da je poli-cija v Ljubljani zaprla več kot 200 sumljivih ljudi in da bo to šte-vilo v kratkem naraslo na 1000. Kako je potem število aretiranih naglo naraščalo, dokazuje drugi dopis gen. Robottija z dne 1. mar-ca, v katerem pravi, da bosta za aretirane in določene za inter-nacijo kmalu urejeni taborišči v Spodnji Trebuši ali št. Vidu v Idrijski dolini in pa v Čigjnu pri Tolminu, v dopisu z dne 7. mar-ca pa že sporoča, da obe tabori-šči že poslujejo in da imata pro-stora za 600 oziroma za 400 ljudi.

Toda ti prvi širši ukrepi voja-ških in fašističnih oblasti očitno niso dali pričakovanih rezultatov in zato so okupatorski generali zasnovali obsežnejši načrt, znan pod imenom «Piano primavera», ki je predvideval uničenje slo-venskega narodnega odpora in s

tem v zvezi namesto delnih in-temacij enostavno izselitev vsega slovenskega ozemlja pod njihovo okupacijo in naselitev italijanskih družin. Tako naj bi se meje fa-šističnega imperija raztegnile do neposredne bližine Podonavja. V ta namen je bil na poveljstvu XI. armadnega zbora 26. in 27. maja posvet vseh divizijskih poveljni-kov, kjer so dobili napotke za pro-gram ukrepov in operacij, ki jih je treba izvesti v Sloveniji. Iz o-hranjenega dokumenta z dne 27. maja 1942, ki nosi podpis gene-rala armadnega zbora Maria Ro-bottija, je med drugim razvidno v točki 3 navodil, da je treba «internirati vse prebivalstvo, kar je potrebno z ozirom na varnost in vojaške operacije, in sicer: po-polna izselitev področij in izse-litev določenih naselij in katego-riji oseb v drugih področjih. Za približno orientacijo, koliko pre-bivalcev je treba izseliti, sodimo, da more to število narasti na 20.30.000. Ta številka pa se ugne-gle na posamezne primere spre-meniti.»

General Roatta, ki je bil idejni avtor načrta o popoln izselitvi

vseh Slovencev iz italijanskega o-kupacijskega področja in o postop-ni kolonizaciji izpraznjenega de-la Slovenije z italijanskim pre-bivalstvom, je v brojavki gen. Ro-bottiju z dne 2. junija 1942 sporo-čil, da je mnenja, da bi v pred-videvanju bodočih ukrepov in «za vsak slučaj» bilo treba pripra-viti v kraljevini koncentracijska taborišča za 20.000 oseb, od kate-rih naj bi eno sprejelo 5000 odras-lih moških, interniranih «zaradi o-cuovanja javnega reda», drugo pa 15.000 oseb, vstevši žene in otro-ke, za prebivalstvo, ki ga je treba izseliti iz določenih con.

Iz akta s sestanka, ki je bil 7. julija 1942 v Ljubljani in ki ga je vodil gen. Roatta, vzemo med dru-gim, da je «višje poveljstvo pri-pravilo taborišče na otoku Rabu s 6000 mesti pod šotori; vrh tega bo pripravljeno taborišče z 10.000 mesti, v katerih bo možno pre-bivati tudi pozimi, in bo dovršeno nekako v dveh mesecih.

V zapisniku z dne 29. julija 1942, ki poroča o sestanku poveljnikov v Ljubljani 7. julija 1942, pa je med drugim zapisano, da je gen. Coronati, poveljnik divizije Isonzo,

že 9. junija predlagal gen. Ro-bottiju obširen načrt za popolno izpraznitev obmejnega pasu proti Hrvaški ob Gorjancih in Kolpi, kar bi zajelo kakih 36.000 ljudi, medtem ko mu je Robotti predpisal le 6000 ljudi.

Takih in podobnih ohranjenih do-kumentov je cela vrsta in vsi do-kazujejo, da je res bila v načrtu obsežna akcija za popolno izse-litev vseh Slovencev iz italijanske-ga dela okupirane Slovenije.

Mussolinijev blagoslov

Vsi ti načrti vojaških povelj-nikov so dobili Mussolinijev oseb-ni blagoslov na sestanku 31. ju-lija 1942 v Gorici, kjer so se zbrali šef generalnega štaba mar-šal Cavallo, armadni general Ambrosio, generala Roatta ter Ro-botti in drugi. O vojaškem in političnem položaju v Sloveniji je poročal gen. Roatta, Mussolini pa se je na tem sestanku takole iz-razil: «Prišel je trenutek, ko ne smemo imeti več usmiljenja. Ni-sem nasproti preselitvi vseh Slo-vencev ter ustvaritvi poleg politič- - teritorialne meje še narodnostne meje s preselitvijo ita-lijskih državljanov v Slovenijo.»

Sklepi tega sestanka so pome-nili spet novo, še ostrejšo fazo nasilja, saj so z njimi dobili oku-patorji najširša pooblastila od sa-mega «duceja». Obdobje pred Po-sebnim vojaškim sodiščem, ki je bilo ustanovljeno še oktobra 1941 v Ljubljani, in ki je do 8. septem-bra 1943 izreklo 83 smrtnih obsodb, 412 obsodb na dosmrtno ječo in 3.082 drugih zapornih kazni na 8.373 procesih, so se pospešeno na-daljevale, konfiniranje in interni-ranje ljudi, ki je bilo že dotlej v polnem teku, pa se je še raz-mahnilo in po nekaterih podatkih doseglo število okrog 60.000, ven-dar pa točnih podatkov ne bo mo-góče nikoli dobiti, ker sam oku-pator zaradi zmede v svojih vr-stah ni vodil točnega pregleda.

Vendar pa fašističnim oku-patorjem tako široko zastavljena načrta ni uspelo izpeljati. Odpor in nastajanja partizanskih brigad je okupatorsko vojsko iz dneva v dan bolj angažiralo v hudih bojih in cela področja, ki jih je okupator predvidel za izselitev, so že bila pod nadzorstvom narodnoosvobo-dilnih sil.

Nastanek taborišča v Gonarsu

Povrniti se moramo za nekaj mesecev nazaj. Omenil sem že u-stanovitev prvih dveh koncentra-cijskih taborišč v Spodnji Trebu-ši in v Čigjnu. V februarju so aretacije zlasti v Ljubljani dobile že tako množičen značaj, da je gen. Robotti začel skrbeti kam z aretiranci, ki so napolnili vse ljubljanske vojašnice. Taborišči v Trebuši in Čigjnu se mu nista zdeli varni, ker sta bili pač na slovenskem ozemlju, zato je izdal ukaz, da je treba priprornike pre-mestiti v taborišča, ki naj bodo ustanovljena onstran državne me-je iz leta 1941. Ta svoj ukaz je posredoval poveljniku videmskega vojaškega področja gen. Bergon-ziju, ta pa je v nekem sporočilu v tej zvezi zapisal: «Postavitev primerne koncentracijskega ta-borišča za interniranje družin u-pornikov zahteva dovolj obsežen prostor, da zadovoljimo zahteve nujnosti. Ta pogoj izključuje tukaj vsako zadefinirano možnost. Ker mo-ramo izključiti obmejni predel, ka-kor tudi ono ozemlje goriške pro-vince, kjer živi ljudstvo, ki je po narodnosti sorodno upornikom, se omezi poveljstva skrbi, ka-kor je znano, na zgolj ravninski predel, ki obdaja ta sedež povelj-stva...» Z drugimi besedami je gen. Bergonzi povedal, da je mo-góče taborišča za interniranje iz Slovenije ustanoviti le na ita-lijskem - furianskem področju in je v ta namen predlagal kraj Orzan med Vidmom in Čedadom, kjer naj bi postavili barake. Iz razlogov, ki niso znani, so potem namesto v Orzanu začeli graditi barake pri Gonarsu, kjer so pred-



Šotori na zamočvirjenem terenu taborišča na Rabu

videli namestitve 5000 interniran-cev. V pričakovanju novih inter-niranj so proti koncu junija 1942 namenili za interniranje tudi vo-jašnici v Chiesanuova pri Padovi in v Monigu pri Trevisu. V prvi je bilo prostora za skoraj 6000 ljudi, v drugi pa za blizu 3000.

Že 8. julija 1942 je bilo v Go-narsu 2200, v Monigu pa 800 in-ternirancev, 500 do 600 pa so jih pričakovali za prihodnje dni. Ker pa so pričakovali in kratkem se prihod nadaljnjih 5000 interniran-cev, so izdali odredbo, naj za bo-doče potrebe povsem izpraznijo vo-jašnici v Chiesanuova in v Monigu in naj se razbremenijo taborišče v Gonarsu tako, da bo v njem v vsakem trenutku za nujne potrebe na razpolago 1000 mest. Za raz-bremenitev teh taborišč so pred-videli preselitve internirancev na otok Rabu, kjer so že urejali novo taborišče za okrog 20.000 interni-rancev. Del internirancev so iz Gonarsa in bližnjih taborišč pre-mestili tudi v taborišče Renicci pri Arezzu in še v celo vrsto dru-gih, raztresenih po vsej Italiji.

Prvi taborišča v Gonarsu so bili oficirji in vojaški stare razpadle jugoslovanske vojske, ki so bili nameščeni v tako imeno-vanem «oficirskem lagerju» (v Go-narsu sta bili namreč dve tabori-šči, v majhni oddaljenosti eno od drugega), v civilno taborišče pa so preselili internirance proti koncu marca in v prvih dneh aprila. Glavni val internirancev v Go-nars je prišel v razdobju veli-kih «čistk» v Ljubljani med 27. junijem in 1. julijem 1942, ko so fašistični okupatorji aretirali in odgnali v ljubljanske vojašnice «na pregled» 20.435 moških od 80.000 prebivalcev, kolikor jih je takrat štela Ljubljana. Od teh 20.000 so jih 2858 odvedli v internacijo zlasti v Gonars, Visco in drugam, potem ko je v internaciji že bilo okrog 3000 ljudi.

Konec oktobra 1942 je bilo samo v štirih taboriščih interniranih že okrog 26.000 ljudi, in sicer 4000 v Gonarsu, 3500 v Monigu (Tre-viso), 3500 v Chiesanuova (Pado-va) in 15.000 na Rabu, razen v teh taboriščih pa so bili Slovenci v velikem številu internirani še drugod, na primer v Viscu, Renic-ciju, Perugiji. Samo v Renicci-ju je bilo po nekem poročilu z dne 6. februarja 1943 2261 moških internirancev. Seveda pa po zna-njih dokumentih niti približno ni mogóče ugotoviti števila vseh slo-venskih internirancev v Italiji, če-prav je mogóče ceniti, da je to število doseglo okrog 25 odst. ce-lootnega prebivalstva «ljubljanske pokrajine».

Razmere v taboriščih

Taborišča, v katera so strpali slovenske internirance, v glavnem sploh niso bila urejena za sprejem internirancev. Na Rabu je bilo ta-koj v začetku kar 6000 ljudi na-mehčanih pod šotori na vlažnih tleh. Ker je ležalo v kotanji skoli-kaste oblike, je bilo večkrat po-plavljeno, ljudje pa zaradi pod-

hranjenosti in sredi ruhajšice zime brez pokrival in ocej podvrženi najrazličnejšim boleznim. Tudi v Gonarsu je bilo v juliju nameš-čenih 1368 oseb pod šotori ob po-manjkanju najosnovnejših higien-skih naprav. V zimi 1942-43 so bile barake brez vsakih ogreval-nih naprav. Primanjkovalo je stranišč, napeljava pitne vode in vode za pranje je bila skrajno pomanjkljiva. Zaradi vsega tega so se pojavila črevesna obolenja in grozila je prava epidemija. Umrljivost je bila zelo velika zlasti v prvem obdobju, ko je bila hrana najslabša, paketi pa še ni-so začeli prihajati. Hrana v ta-boriščih je bila na splošno po-manjkljiva, pod minimumom kalo-rij za življenje. V Gonarsu, kjer pa niti ni bila najslabša, je ob-stajala v vojaški škodolici «crne kave» nejasnega izvora zjutraj, v gaveti mnogokrat neuzite godlje s storži neprekuhanega zelja in ohrovtu z nekaj zrni riza ali krat-kih makaronov, ki so se dali prešeti na prste ene roke, s ko-škom crnega otrobovega kruha za ves dan in koščkom 3 do 4 dkg sira prav tako za ves dan, opoldne, zvečer pa spet v vojaški gaveti enake godlje kot za kosilo. V taboriščni «cantine» je bilo si-cer mogóče kupiti za drag denar zelenjavne konzerve «ampela» in «arrigoni», ki pa so bile večkrat pokvarjene, mnogokrat neuzite in so pri interniranih povzročale grizo, pogosto tudi krvavo.

Na Rabu je bilo prav gotovo najslabše. Poveljstvo taborišča je prehrano internirancev povelilo neki zasebni tvrdki, ki je na ra-čun sestradanih internirancev de-lala masne kupčije in jim dajala obroke hrane, ki so bili celo pod taboriščno predpisanim minu-mom. Pokrajinski zdravnik in Ljub-ljani je na primer imel priložnost preiskati skupino internirancev, ki so se vrnili z Rabu, in je ugotovil, da vsi brez izjeme kažejo naj-hujše znake izčrpanosti od lakote, in to: patološko shujšanost, po-polno splahnitev maščobnega tkiva in očesnih duplinah, znizán krvni tlak in težko hipotrofično mišičevja, zatekle noge, kjer se je nabirala voda, poslabšanje vida, nesposobnost obdržavanja hrane v sebi, bruhanje, grizo ali težko za-rtje, funkcijske motnje itd.

Sprito tega je bila tudi umrljivost največja prav na Rabu, kjer je bilo zelo mnogo otrok, doječih mater itd. Po ohranjenih dokumen-tih in pričevanjih je vsak dan um-rlo na Rabu povprečno po 15 do 20 internirancev, in med njimi ve-liko otrok.

V Monigu je bilo po nekem po-datku samo v septembru 1942 na zdravniškem pregledu 2225 in-ternirancev od skupnega števila 3325, v Gonarsu pa je bilo med 25. de-cembrom 1942 in 25. marcem 1943 1324 raznih obolenj, v glavnem za-radi izhiranja.

Za taborišče v Gonarsu je zna-no, da je v njem umrlo 410 inter-nirancev, toda na pokopališču na Rabu je v peščeno zemljo zasaje-nih nad 4400 križev...

Zakaj so vzdržali

Črke, besede in številke o vseh teh grozotah danes gotovo ne mo-rejo povedati vsega. Prav tako pa tudi ne govore o drugi strani taboriščnega življenja, tistega nam-reč, ki je utripalo mimo hotenja in volje taboriščnega poveljstva, ki je črpalo svoje sokove iz poli-tične osveščenosti velikega dela in-ternirancev, zlasti inteligence, stu-dentstva, delavstva, iz njihove vere in prepričanja, da bo fašizem po-ražen in da bo morala priti svo-boda. Ta del internirancev je bil povezan v ilegalni taboriščni or-ganizaciji KP in OF ali pa je z njima misleno in čustveno simpa-tiziral. Po najrazličnejših kana-lih (obiski svojcev, paketi itd.) so preko organizacije prihajale v ta-borišče novice o širjenju odpora in partizanske vojske v domovi-ni in vsaka ugodna vest je pome-nila novo spodbudo, novo pripravljenost za premagovanje stisk in težav. Med interniranci so se po-javljale razne oblike samoorgani-ziranosti glede prehrane, kolektivna skrb za bolne in podhranje-nje s odstopanjem živeža za naj-bolj potrebne.

Pobeg osmerice aktivistov KP in OF iz Gonarsa skozi rov, ki ga je opisal v svojem romanu «Tele-skopi» eden od ubežnikov — Ivan Bratko, je bil samo najvišji od-raz pripravljenosti na vsako ak-cijo in na skrajen napor za samo-ohranitev in za pripravljane na trenutok, ko se bodo podirle žice okrog taborišča in ko bo treba v zadnji boj za zmago nad okupator-jem in nad fašizmom. Nič čudne-ga ni zato, da se je velik del in-ternirancev, ki je dočkal padeč fašizma in kapitulacijo Italije v Gonarsu, odpravil iz taborišča na-ravnost proti Brdcm v partizane. In prav nič čudnega tudi ni, da so nekateri oficirji v taborišču v zadnjem obdobju kazali očitne sim-patije za internirance (seveda tu-daj ob nekaterih drugačnih prime-rih) in da je eden izmed oficir-jev iz Gonarsa postal po 8. sep-tembru celo komandant neke ita-lijske partizanske brigade v Furlaniji.

Tudi prebivalstvo, ki je v za-četku gledalo na slovenske in-ternirance pod vplivom fašistične propagande, je pokazalo ob 8. sep-tembru in še prej vse simpatije do internirancev in jim nudilo naj-večjo pomoč, ko so se skozi fur-iansko nižino prebijali proti domo-vini. A ni ostalo samo pri simpa-tiji, najnaprednejši del prebival-stva se je tudi aktivno vključil v boj za dokončni poraz fašizma.

Ko se bomo jutri zbrali okrog spomenika - kostnice na pokopa-lišču v Gonarsu, bo naša misel posvečena vsem, ki niso preživeli težav taboriščnega življenja in ki so umrli v izgnanstvu daleč od domačih krajev. Priča bomo de-janja, ki nas bodri, kajti kot smo nekóč bili zameženi v tem kraju kot žrtve fašističnega nasilja, ta-ko bomo tokrat priča spoštovanja, ki ga do žrtve fašističnega nasilja izkazuje država, zrasla iz odpor-niškega gibanja italijanskega na-roda, tistega gibanja, ki je pri nas preraslo v skupen boj slovenskih in italijanskih partizanskih brigad proti nacifazizmu in ki je postavil čvrste temelje prijateljstvu, sode-lovanju in mirnemu sožitju med sosednima narodoma in sosednima državama.

Spomeniki - kostnice v Barletti, ta v Gonarsu in oni v Sansepol-cru, ki bo svečano odkrit 15. t.m., postavljene v sodeleovanju med vladama republik Italije in Jugo-slavije na osnovi sporazuma z dne 15. aprila 1964 in z aktivnim sode-lovanjem krajevnih oblasti in prebivalstva v tej krajini, zato niso le izraz pietete do žrtv vojne, temveč so tudi odraz da-njšnjih prijateljskih odnosov med obema sosednima državama in odraz skupnih prizadevanj za na-daljnje razvijanje teh odnosov in za trajen mir, ki naj za vedno odstrani nevarnost novih vojnih grozot.

JOŽE KOREN

Viri: Internacije, Ljubljana 1946; Gradivo Deželne instituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji - Juljski krajini; Lastni spomini.

VSEH MRTVIH DAN (Razmišljanje za mrežo taborišča v Gonarsu v novembru 1942)

Dežuje. Močno lije in tolče po tenki strehi, kakor bi se na barako usipalo proso. Ne-kje daleč zamolklo bobni. Gmri.

Noč se že nagiba proti ju-tru in še vedno ne morem za-spati. Čudne misli me sprele-tavajo, ko premišljam dneve pred letom dni in se zazrem še dve, tri leta nazaj...

Prebudilo me je mrko jutro, prepreženo z umazanimi sol-zavimi oblaki. Se nebo joče z mojo dušo in joka vse z me-noj.

Velike deževne luže prepla-vljajo prehode med barakami, da ni mogóče hoditi z ene strani na drugo stran. Proti polnočnemu šele se je umirilo nebo in skozi težke, leno se ce-frajoče gmete oblakov je postajalo sonce. Sprva mrko, nato so vedno močnejše pro-dirali njegovi žarki skozi mot-no kopreno sivga neba. Zem-lja je le počasi požirala vodo in polagoma so izginjale mla-kuže v taborišču. Na površju je ostala le še debela lepljiva plast blata, ki ga je pričelo su-šiti toplejše popoldansko son-ce in hladna jesenska sapa, ki se je skozi bodoče žice za-ganjala semkaj s prostrane-ga mrtvega polja.

Vseh mrtvih dan... Zvonovi pozvnanjanje in v več strani je slišati njih dolestni zven. Z vseh strani se spaja-jo njih čudni zvoki, se preli-vajo v mrtvaške melodije, ki drhteče preplavljajo ozračje. Tesno nam je pri srcu. Kot v sanjah prešinjajo bledika-sto ozračje in potihoma se prikrađejo njih zvoki do na-ših drhtečih duš, kakor, da bi pozvnanjali zadnji pesem nam, živim ljudem z mrtva-skimi maskami na obrazih, vendar jeklenih src, ki upo-rno bijejo v nas.

Medlo sonce je tonilo za furiansko ravnino, temna sen-ca je legla nad njo.

Zvečer smo kakor velika družina zbrani v mrko razspe-tljeni baraki. Resni, nemi in zamišljeni obrazi se zde pr-steni in mrtvaško hladna ru-menkasto umazana luč izpod stropa medlo razsvetljuje pro-stor, da smo v resnici podobni mrtvičem v krstah ob kate-rih plapolajo utrjujejoče se sveče, ki z žalostnim sijem o-svetljujejo obraze. Misel, re-snična in globoka je ostro za-črtana na obledelih obrazih in velike, od gladi zvezajoče oči — v njih se zrcalita za-losti in bolečina — so urpajo predse in tihočno zro v djal-vo. Šele beseda, slovenska be-seda, mehka in sanjavska kakor pesem deviškega dekleta, ti-hotna in plaha, kot bi se ba-la zmotiti pobožno tišino več-čera, četudi izgovorjena v ža-losti, posije na obraze žar-no luč. Opazno je čutiti kako se vsem zgibljuje mišice na njih in se v globoko udrtih očeh sveti ogenj.

Zalostni obrazi so očivilni vendar so ostali prsteni. Kakor pesem teko besede v melodiji in naša čustva in misli se prelitajo s pesmijo goriškega slavčka, ki nam je tako blizu:

Na tisto tiho domovanje, kjer mnogi spe nevzdravno spanje...

Kako hudo se pri tem ža-lostnem spominu zajed-a mača pesem v srca pregnanca na tujem! Kakor črv se zarije v srce in razbolelo kljuje po mesu in v bolečini nam pije kri...

Kruto! Prekruto! Kako drugače se ob veselih spominih nasmiha naša pe-sem. Kakor balzam nam bo-

ža duše, blaži razbolelo sr-ce, hladi od vročice otoplete možgane, dokler se ne zasme-je srce in ga ne oblijejo vroče solze...

Solze veselja in radosti! Tiho je v baraki; slišati bi bilo miško če bi zaškrbljala. Stojimo resni, vzravnan, le težke glave so nam globoko sklonjene na prsi. Spreletava-joče misli nam romajo na do-mača pokopališča in pred na-šimi zaprtimi očmi vstajajo in se vrtijo znani obrazi. Sami znanci!

Mati se trpko nasmiha z le-pimi, žalostnimi očmi... oče pozdravlja z žuljavno roko... sestra govori... brat odzdrav-lja po vojaško... dekle prepe-va o rožmarinu in o trnju... žena poljublja... hčerka se do-brika... sin se smeji in skače veselo... prijatelji napivajo... znanci stiskajo roko...

Zvrtijo se pred nami fant-je, na polju cvet, ki so jih prerano zagrnili grobovi. Za-lostne gomile po hostah se bočijo, rastejo nove, vedno več jih je; rastejo, raztezajo se po naši zemlji, dvigajo in s-romo se nad našo domovino v daljavi...

Domovina naša, ena sama žalost, trpljenje in smrt En sam velik mrtvec, en sam ve-lik grob... Ni v tebi bilo več prostora za nove grobove. V tužno smo bili pregnani, da bi tu dotrpeli zapuščeni in preganjeni, zato, ker smo te ljubili.

Devetero jih je že bilo, ki so bili med nami kot na po-lju cvet a polni žalosti so nas zapustili. Tu je še mnogo pro-stora za nove grobove, v do-movini ga skoraj ni več...

Mi ga hočemo živeti in pre-živeti ga bomo! Spet bo zasi-jačala zora nad našimi domovi, spet se bodo belili čisti in lepi. Nad našimi trupli pa bo na gomilah zraslo in zagorelo srce, ki bo svetilo kakor ba-klja in govorilo kakor prerok:

Vstanite vsi, ki ste bili o-goljufani za mladost, teptani od krivic, ponižani in zasra-movanj, dvignite bandero zma-ge visoko pod nebo, ki bo spet čisto, brez oblakov za-dihalo nad vami okrog Tri-glava!

In šli domo zravnani z dvo-gnjeno glavo za bandomer vsi po vrsti: Janez, France, Mi-lan, Jože, Mirko... vsi, ki spite in bдите na gonarskem vrtu smrti in vsi, ki v njegovi bli-žini čakamo diha prostosti v upih in sanjah. Zapeli bodo zvonovi, zapela bodo naša sr-ca in peli bodo hribi in bre-govi...

Do takrat le mirno spite! Minuta molka je minila. Začuden obrazi so se zga-nili, se začudeno spogledali in molčali.

Minuta molka je minila, sa-mo minuta, nič več, a v njej je bilo včlenjenega toliko za-sužnjene življenja...

Se niso povsem utihnil zvo-novi iz gonarskih lin, od lam kjer spe naši tovariši. Skozi tanke stene barak se še sliši pozvnanjanje; poslušamo ga zatopljeni in mislimo... mi-slimo...

(Napisano v Gonarsu novembra 1942. leta)



Skupina italijanskih in jugoslovanskih visokih častnikov, predsednica jugoslovanske delegacije za postavljanje spomenikov umrlih, padlim in poginim jugoslovancem na ozemlju republike Italije med vojno 1941-1945 članica Zveznega IS Neve nka Novaković, jug. generalni konzul v Trstu Boris Trampuz in konzul Marinko Kosor med pogovorom pred pokopališčem v Gonarsu, kjer bo jutri dopolnilo svečano odkritje spo-menika-kostnice umrlih jugoslovanskim internirancem

Slovenija in orient

Pred ustanovitvijo Slovenskega orientalističnega društva

V zadnjem času je prišlo do pobud za ustanovitev Slovenskega orientalističnega društva, ki naj bi poživilo dejavnost na tem področju, ki tako pri nas v Sloveniji kot tudi v jugoslovanskem merilu ne zadovoljuje niti v strokovnem pogledu, še manj pa z ozirom na potrebe in možnosti, ki jih nudi in odpira zunanje politična orientacija naše države.

Društvo naj bi imelo interdisciplinarni značaj; zbralo naj bi vse, ki v svoj delokrog vključujejo problematiko starega in sodobnega orientala.

Pritegniti bi moralo tudi tiste družbene delavce, ki bi s svojo razgledanostjo, znanjem in izkušnjami prispevali, da bi te dejavnosti, ki so sedaj mnogokrat zapostavljene, čeprav predstavljajo splošno korist (verjetno mesto v družbi, ki jim pripada).

Društvo orientalistov Jugoslavije, ki je bilo ustanovljeno novembra 1964, je pritegnilo širok krog zainteresiranih iz vse države (spominimo se samo mnogo obetajočih ustanovne skupščine), saj so bile naloge v okviru sprejete štatske aktualne in konkretne. Kljub temu je zaradi nedejavnosti (verjetno odpora) po kratkem času zamrlo.

Za prvo konkretno skupno delo, ki naj bi ga slovensko orientalistično društvo opravilo, obstaja predlog za pravo publikacije, ki naj bi prikazala vse dosežene dejavnosti Slovenije z vzhodom (od bibliografije, starejših in sodobnih slikov do strokovnih in drugih rezultatov).

Tak pregled naših vezi z vzhodom bi izpolnil vrzel, ki nam onemogoča celovit pregled problematike teh dejavnosti. Ugotovitev stanja nas bo vsekakor opozorila, da nas prehiteva čas in morda se bodo lažje izoblikovala mnenja o potrebah in koristih naših nadaljnjih dejavnosti na tem področju, ki jih bo družba v skladu z našim razvojem morala pravilno vrednotiti in pospeševati.

DR. BERNARDA PERC



KAETHE KOLLWITZ: »PADLI«, litografija, 1921 — Sinoči so v Ljubljani, v Moderni galeriji odprli razstavo grafik Kaethe Kollwitz. Razstavo je posredovala Akademija umetnosti Nemške demokratične republike iz Berlina v okviru dogovora o sodelovanju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti.

Silvestrovanje

Novo leto lahko pričakamo v Poreču, Strunjanu, v Medulinu, Medulinu, Portorožu — Trije dnevi: 490—790 din

LJUBLJANA, 6. dec. — Turistične agencije dobro poznajo staro navado, da se mora človek vsaj enkrat na leto zares poveseliti. Ker je za to najlepša priložnost takrat, ko nazdravljamo novemu letu, nam ponujajo vrsto priložnosti za silvestrovanje doma in za mejo. Pobrskali smo med pisanimi ponudbami in izbrali nekaj domačih silvestrovanj.

GENERALTURIST — Tu si lahko rezervirate tridnevno raždin v Selcah, v radenskem Radinu in v Šmarjeških toplicah. Cena 490 do 720 din za tridnevni penzion in silvestrski menu.

PUTNIK — Štiridnevno silvestrovanje v Poreču z izle-

stane 790 din. Ogrevana mor-

TRANSTURIST, hoteli Strunjan — Tridnevni novoletni paket le 490 ali 520 din, pri čem pa so za udeležence pripravili 30. XII. prijeten družabni večer, presenečenja za novoletno noč pa nam niso hoteli izdati.

Motel MEDNO (Kompas) — Silvestrovanje za 180 din, zabavne igre in gurmanski silvestrski menu. Kdor bo želel kar tam prespati novoletno utrujenost, bo moral za penzion odšteti 65 do 85 din.

KOMPAS — 320 din za 4 dni v Medulinu pri Pulju. Poleg silvestrovanja možnosti za razgibanje v bazenu, na kegljišču, sprehodih in pri namiznem tenisu.

TTG — Železniški turistični urad — Posredujejo tridnevna silvestrovanja v hotelu Salinera, Strunjan za 480 din, in v Portorožu za 700 din. J. ODAR

Vse potivodijo domov

Po vseh morjih sveta plove kakih 280 trgovskih ladij z našo zastavo, na njih je okoli 10.500 mornarjev — Na tujih ladjah pa je 12.000 naših mornarjev

Kot val je opljusnil obalo rezek glas ladijske sirene. Potrkal je na okna in na srca. Pozdrav ženam, materam, otrokom, svojem. Oko se je uprlo na belo brazdo, roka se je stegnila in zamahnila z robcem. Slovo. Za nekaj mesecev, za leto dni ali še dlje.

»Kruh pomorščakov ima devet skorij,« pravi dalmatinski pregovor. Tehnični izsledki so skorje omeščali, poklic pa ni nič bolj mikaven. V nekaterih pristaniških stojajo privezane ladje. Vsak hip bi se lahko zavrtle turbine, a ni ljudi, ki bi omogočili gibanje tehnični gmoti tudi nekaj tisoč konjev.

Pri nas za zdaj kadrovska stiska še ni tako huda. Pa vendar: »Zakaj odhajajo naši pomorščaki na tuje ladje? Zakaj vzgajajo naše šole pomorske strokovnjake, da razdajajo svoje znanje majhnemu plavalčemu svetu pod tujo zastavo? Zakaj je v tujni zaposleno že več jugoslovanskih pomorščakov kot jih je na vseh ladjah naše trgovske mornarice?«

Grenke rezine boljšega kruha

»Radi bi več zaslužili in si prihranili denar za hišo, stanovanje ter za večje nakupe in si uredili življenje,« je napisala v anketi več kot polovica v tujni časno zaposlenih, ko so se pred dvema letoma vračali domov za novoletne praznike. Anketo je izvedel geografski inštitut zagrebške univerze, ki se menda edini pri nas znanstveno ukvarja s pojavom časne zaposlitve v tujini.

Anketa med pomorščaki, zaposlenimi na tujih ladjah, bi dala nekoliko drugačen odgovor. Ne polovica, skoraj vsi brez razlike bi odgovorili:

»Na tujo ladjo sem se vkrca zaradi boljšega zaslužka.«

Pogovor s slučajno izbranimi pomorščaki to potrjuje.

»Pogoj dela navadno niso drugačni, saj ladja je ladja. Edini razlog zame in za vse, ki jih poznam, da smo šli na tuje ladje, je boljši zaslužek,« pravi eden izmed njih.

»V nekaj letih lahko zaslužiš toliko, da si urediš življenje in poskrbiš za najnujnejše,« meni drugi. »V nekaj letih si bom kupil stanovanje, ga opremil, poiskal pa se bom vrnil domov. Potem si bom zaposlil kje na kopnem, denar, ki ga dobiš na tuji ladji, je krvavo prislužen.«

»Po petih letih dela na tuji ladji sem se vrnil domov. Na prihranjene devize sem dobil posojilo. Kupili smo stanovanje, ga opremili, kupili avto. Doma bom neprimerno manj zaslužil, za vsakdanje življenje družine pa bo dovolj,« pripoveduje pomorščak, ki je videl skoraj vsa glavna pristanišča sveta.

In kakšen je ta večji zaslužek? Odgovori so različni. »Pred petimi leti sem imel kot upravitelj stroja na domači ladji 180.000 dinarjev. Na tuji ladji pa sem dobival splošno 360.000 lir.« In današ? »Upravitelj stroja, prvi častnik, drugi častnik od 800 do 1.300 dolarjev. Odvisno od ladje in ladijske družbe.«

Sredica dobrega zaslužka se skriva pod devetero skorjo. Pogosto za tiste, ki nimajo kvalifikacije. Med jugoslovanskimi pomorščaki je takih malo. Tuje okolje, odtrganost od doma in nekatere neurejene socialne pravice so neprestano na drugi strani tehne dobrega zaslužka.

»Plul sem na različnih tujih ladjah, moram reči, da nas Jugoslavo povsod cenijo,« je precej soglasno mnenje. »Pri nas je pot do oficirja trgovske mornarice zelo zahtevna. Najprej srednja šola, nato leto, dve pripravniške plovbe, izpit za oficirja in nato še višja šola. Drugod nimajo tako zahtevnega šolanja.«

»Kaj pa tisti, ki nimajo kvalifikacije?«

»Na poti proti Južni Afriki smo se večkrat ustavljali v Genovi,« pripoveduje pomorščak, ki je bil vrsto let kot častnik krova na tuji ladji.

V pristaniški četrti sem si ogledoval gostišča, kjer se zbirajo pomorščaki različnih polit in narodnosti. Tam sem videl agente, ki so nabirali mornarje. Kdor se je z njimi pogodil, ni vedel, ne na kakšno ladjo se bo vkrca, ne kam bo plul in ne za koliko časa. Včasih smo bili presenečeni, ko smo videli, kakšne škatle, že zdavnaj primerne za staro zeleso, plulejo po morju. Na te so najtežje dobivali posadke, v Genovi so jih predvsem zbirali za take ladje. V Babilonu govorim sem zelo pogosto sli-

šal tudi jugoslovanske jezike.«

Najhujše: odtrganost od doma

»Na prvi vožnji smo pluli okoli Afrike v Perzijski zaliv,« obuja spomine. »V posadki so bili pripadniki različnih narodnosti. Mislim sem, da na ladji ne bom vzdržal. Pozneje nas je bilo na ladji vedno več Jugoslovancev, na nekaj vožnjah je bila celo vsa posadka jugoslovanska. Nobena skrivnost ni, da si nekateri tuje družbe skušajo zagotoviti naše pomorščake in jih štipendirajo na srednji ali višji šoli.«

Naša ladjarska podjetja so glede tega dosti bolj ozko srčna. Slušatelji višjih šol si morajo sami plačevati šolnino, ko obiskujejo šolo, se morajo navadno sami vzdrževati. Tuje ladijske družbe pa vedo, da si bodo s štipendijo zagotovile dobro šolanje pomorščaka.

V zavodih za pokojniško zavarovanje imajo registrirane številne pomorščake, zaposlene v tujini, ki si sami plačujejo prispevke za pokojniško dobo. Za toliko je seveda dober zaslužek na tuji ladji manjši. Naši pomorščaki na tujih ladjah so zdravstveno zavarovani le za čas, ko so na ladji, prav tako o dopustu navadno ni govora. Pogodijo se največkrat, da bo ostal na plovi do čen časa. Ko ta izteče, ugasnejo tudi medsebojne pravice in obveznosti. Nekateri lad-

Potniki na rekah

V Jugoslaviji so rečne potniške ladje prava redkost. Lahko bi jih prešteli na prste. Edina prava rečna potniška zveza je pravzaprav med Kladovim in Beogradom. Pred kratkim so uvedli zvezo med Beogradom in Novim Sadom. Na Savi ni nobene rečne potniške proge. Pač pa lahko v Beogradu opazujemo tuje rečne potniške ladje, zlasti takomene vane »plavalčote hotele«, ki dvorijo mimo; predvsem pod sovjetsko zastavo, pa tudi pod madžarskimi, romunskimi in češkoslovaškimi.

jarske družbe plačujejo le del dohodka splošni; kdor iz kakršnegakoli razloga zapusti ladjo prej, kot določa pogodba, ne dobi ostanka. Tudi za tisti čas, ko je plul na ladji.

Nekateri naši pomorščaki na tujih ladjah se pogosteje ustavljajo v evropskih pristaniščih. Če ni predaleč, pohitijo domov ali pa jih svojci obiščejo na ladji. Drugi so za več mesecev, leti dni in še dalj od doma.

»Najhujša je odtrganost od družine,« vedo pomorščaki in tudi njihovi svojci. Če življenje se odvija od slovesa do slovesa, — »Ko greš od doma je morda otrok še nebojlenček. Ko se vrneš, ne veš, kdaj je shodil, kdaj spregovoril prve besede. Za bežna srečanja je premalo, da bi otrok spoznal očeta in očeta otroka. In dekle, žena? Vsak izmed nas ima na ladji svoj majhen svet. Ob fotografiji otroka, žene, dekleta je na dolgi poti, ko dneve in dneve ni videti dugega kot majhen košček plavalčote kopnine, misel na drage, misel na snidenje, zvest spremiljevalec.«

Pod tujo zastavo (začasno)

V tujni odhajajo na delo mnogi naši ljudje. Nekateri bodo tam pognali korenine za vedno. Pomorščaki, ki odhajajo na tuje ladje, pa plovejo po vseh oceanih sveta, da bi se lahko vrnili v domače pristanišče.

»Ko sem se spet hotel zaposeliti doma, sem dobil obutek, da nas nekateri gledajo postrani, kot da smo naredili nekaj narobe, ko smo se odločili za plovbo na tuji ladji,« je pripovedoval pomorščak, ki je menil, da si je s trdim kruhom na tuji ladji ustvaril pogoje, da bi lahko živel na kopnem. »Ne vem, če se katera druga skupina v tujini zaposlenih naših ljudi do zadnjega dolarja za službo plačila domov. Ustvarjamo boljše pogoje za družine, to pa je tudi nekaj za vsa naša skupnost. In tudi naše izkušnje so tisto, na kar ne bi smeli pozabiti.«

V tujino je šlo za kruhom veliko naših ljudi. Del te reke se bo zgubil v pesku tujine. Pot naših pomorščakov na tujih ladjah pa vodi vedno domov. Saj ladje odplujejo vedno zato, da bi se vrnili v pristanišče.

GUSTAV GUZEJ

Mladi vedež

od A do Ž

Mladinska knjiga: začetek slovenske mladinske enciklopedije

Videti je, kakor da je minvajajoč teden v slovenskem založništvu sploh potekal v znamenju enciklopedijskih ali leksikografskih publikacij. V torek je Mladinska knjiga na sestanku z novinarji predstavila tako rekoč docela novo, moderno zasnovano izdajo »Mladega vedeža od A do Ž«, prvo iz serije slovenskih mladinskih enciklopedij, ki se ji bodo do leta 1975 postopoma pridružile še tri.

Prva, ki je zdaj pred nami, je splošna, naslednje tri bodo tematske in bodo kompleksno, a seveda prirejeno posebnim potrebam in možnostim mladega občinstva, na široko zajele znanje z zgodovinskega in geografskega, znanstvenega in tehniškega pa, slednjič, še kulturnega področja. »Mladi vedež«, začetek te zanimive nove enciklopedijske serije za mladino je v celoti izvirno, slovensko delo, tudi le v poglavitnem naslovenju na svojega predhodnika, prvega »Mladega vedeža« izpred let. Tako, kar zadeva besedila in še posebej številne, izredno uspele ilustracije, gre tedaj zares za novo knjigo. 17 avtorjev je v več kot 3800 geslih, na 280 straneh in z obilnimi risanimi in fotografiranimi ilustracijami sistematično in v zgornjih informacijah popisalo znanje z najrazličnejših področij, namenilo pa svoje delo predvsem mladim med 8. in 12. letom, čeprav bi, po besedah sodelavcev, bilo zgornjo starostno mejo le težko zanesljivo postaviti, saj bo prav gotovo tudi starejši, odrasli porabnik našel v »Mladem vedežu« marsikateri uporabni, tudi še neznan podatke.

O uspešnosti prvega zvezka široko zasnovane slovenske mladinske enciklopedije priča odmev, ki ga je bila knjiga že med nastajanjem deležna pri srbskih, makedonskih in hrvaških založbah in ki že sega tudi prejšnjim jugoslovanskim meja. Knjiga je izšla v 10.000 izvodih, uredil pa jo je Rajko Pavlovec.

A. I.

Matematika, življenjska radost

Veliki učitelj v očeh svojih učencev

»Doma je imel z zelenim prtom pregrnjeno mizo in kadarkoli je kdo od nas prišel na obisk, se mu je sicer zaradi čira na dvanajsterniku namrgodeni obraz z gubicami, naočniki in brčicami v hipu raznežil. Brž ko je poklical kuharico, češ Johanca, 'jabolka!' Potem smo najprej načeli pomenek o jabolkih.« In vendar se med svetovnimi znanstvenimi avtorji celo sovjetski in ameriški strinjajo v oceni, da je bil Slovenec Josip Plemelj eden izmed matematičnih velikanov polpretekle dobe in da je njegovo mesto v zgodovini svetovne matematike več kot zagotovljeno.

»Plemelj, Plemelj? Kdo pa je bil to?« je rekel nekdo na cesti blizu ljubljanske univerze, katere prvi rektor po ustanovitvi leta 1919 je sicer bil Josip Plemelj, in marsikdo drug na Slovenskem bi najbrž podobno nevedno vprašal, če ne bi prav zdaj pod visokimi pokroviteljstvi izbruhnili Plemeljeva stoletnica.

Ce se je rodil pred sto leti in umrl šele pred šestimi, pomeni, da je živel silno dolgo in da je deloval skoraj v dveh človekovih dobah, zaradi česar je bil kot genij s svojimi pogledi nujno v starem obdobju nov in v novem za svojra samozemlja že star. Je mar iz tega izvirala zanj ob vsej veličini tudi neka osebnostna tragika? A posebej: kakšen je ostal Plemelj obraz v očeh njegovih učencev, ki so danes še sami ugledni profesorji ljubljanske univerze?

Vse v glavi

»Izmed vseh učiteljev, ki sem jih imel, je profesor Plemelj najbolj spremenil pot mojega življenja,« je pripovedoval prof. Ivan Kuščer. »Sploščka nisem bil niti odločen, da bi študiral matematiko, čeprav sem od zgodnje mladosti imel za to zanimanje. Profesorja Plemelja sem poslušal šele od drugega letnika naprej, ker sem prej vpisoval kemijo. Poslušati sem ga začel sprva bolj iz radovednosti a že prvo uro me je začaral, tako da si nisem upal več ne hoditi na njegova predavanja, ki so bila fenomen. Ko sem ga poslušal, nisem mogel misliti na ničesar drugega več in šele ob koncu predavanja sem se vselej zavedel, kje sem.«

Profesor Kuščer je dodal, da je seveda Plemelj vse govoril na pamet, ne da bi bral. »Šele pozneje sem izvedel, da se tudi za predavanja pisмено ne pripravlja, ampak da se je vedno pred začetkom samo v sebi zamislil. Ničesar ni imel na papirju, vse le v glavi. Šele veliko pozneje je tudi na podlagi zapisov, ki so jih delali nekateri slušatelji, izdal tri knjige z gradivom teh predavanj.«

Ker je bil Kuščer v višjih letnikih med tistimi srečniki, ki so bili pri prof. Plemlju pomožni knjižničarji, je imel seveda priložnost bližnjega stika s svojim učiteljem.

»Vsak odmor je imel profesor še toliko časa, da se je pogovarjal z nami, in to o vseh stvareh, ki so ga zanimale: od matematike in dnevnih novic do planskega cvetja. Govoril je ne samo o vsebini raznih svojih del, ampak tudi o tem, kako je ta dela pisal. Vsako besedilo je, kot je pravil, toliko časa pilil, da se je prepričal o tem, da ne more nobene besede ali ločila odvzeti ali dodati. Do potankosti je poznal tudi druga vodilna matematična dela, zlasti iz prejšnjih časov. Med drugimi mi je nekoč razlagal Gaussovo metodo za določitev planetarnih tirov. Spominim se tudi, kako mi je nazorno razložil metodo numerične integracije, pri čemer je popisal cel list s številkami, ne da bi se enkrat samkrat zmotil, končni rezultat pa je bil pravilen na sedem decimal.«

Fantastično delo

Ivan Kuščer je z nekaterimi drugimi učenci profesorja Plemelja obiskoval tudi na domu v Ljubljani in v njegovi hiši na Bledu ter ga spremljal tudi na planine, ki jih je Plemelj imel zelo rad. »Narčno sicer ni gojil nobenega športa a bil je neverjetno telesno krepak vse do pozne starosti. Še kot osemdesetletnik je sam obiral jabolka na drevesu. Kot osemdesetletnik se je tudi še podal na Triglav, kar mu je predstavljalo posebno zadoščenje in spodbudo. Z devetinosemdesetimi leti je napisal knjigo, ki je izšla v angleškem prevodu J. R. M. Radoka v New Yorku, Londonu in Sydneyu pod naslovom »Problems in the Sense of Riemann and Klein«. Ko sem po naključju zatem potoval v ZDA, in so me na nekem sprejemu ameriških znanstvenikov predstavili kot Plemeljega učenca, sem v njihovih očeh takoj zrasel,

eden med njimi pa je rekel, da je ta Plemeljeva knjiga fantastično delo, čeprav je v njej Plemelj samo obnovil svoje že pred petdesetimi leti dosežene, a zatem zakopane ugotovitve.«

Kuščer je tudi opozoril na naravnost globoko spoštljivo pismo, ki ga je Plemlju že petdeset let po njegovem udeleževanju v nekdanjem predvojnem evropskem matematičnem srečanju v Göttingenu poslal njegov nekdanji znanec, švicarski matematik Hermann Weyle. Pri vsem tem pa je bil Plemelj vedno silno preprost in skromen.

»S preprostimi človekom je znal enako govoriti kot s kom, ki je bil visoko na družbeni lestvici. Akademskih in častnih naslovov običajno sploh ni uporabljal. Če je govoril o rektorju, je enako rekel Kos, kot je z istim tonom v glasu dejal za kurjača Vrančič. Vsak je bil zanj najprej človek... Bil je sicer skromen tudi sam, vendar se ni sramoval priznati, da se zaveda svoje nadpovprečne matematične ravni. Ni pa seveda iz tega koval nobene prevzestosti. Če pa bi že tem vsem dobrim lastnostim dodali tudi še kako majhno napako, ki se je včasih pri njem pokazala, bi bila najbrž ta, da je čisto delat prenegljene sodb. Če je o nekem dobil negativno sodb, jo je bilo skoraj nemogoče popraviti. Podobno je tudi vztrajal obratno pri zaupanju v nekoga drugega, o katerem si je ustvaril dobro mnenje. Tudi o svojem

znanstvenem delu se je zavedal, da ga po prihodu v Ljubljano ni mogel v polnem smislu nadaljevati, kljub temu pa ni ukrenil ničesar, da bi bilo drugače.«

Neizpolnjena misija

Profesor Ivan Vidav je bil eden Plemeljvih najljubših učencev. Ali je bil Plemelj tudi zanj avtoriteta?

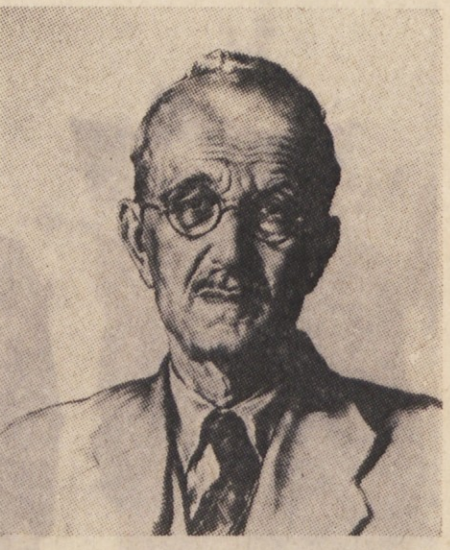
»Profesor Plemelj ni bil človek, ki bi nastopal z avtoriteto. Že kot študent sem prišel k njemu za pomožnega knjižničarja, pozneje pa sva bila sploh bolj prijatelja kot zgolj v odnosu učitelja in učenca.«

Na vprašanje, katero vrlo pa je pri svojem učitelju vendarle najbolj cenil, je menil: »Profesor Plemelj je bil odličen predavatelj. Vsako reč je znal napraviti izredno preprosto. Ko sem kot bruc prvič prišel na njegovo predavanje, sem bil skoraj razočaran. Zdelo se mi je zamalo, da je vse tako enostavno.«

Vidav je bil tudi v začetku pod Plemeljvim znanstvenim vplivom, saj mu je, kot je povedal, učitelj tudi izbral naslov doktorske disertacije »Kleinovi teoremi v teoriji linearnih diferencialnih enačb.«

»Pozneje sem se seveda usmeril bolj v sodobno matematiko in profesor se v to ni več vživel. Ko sem prišel k njemu kot študent, je imel že 65 let. Plemelj je vedno stremel za tem, da bi s čim manjšim številom prijemov čimveč dosegel, to je prišel čimveč v globino. Moderna matematika pa je taka, da ima veliko množico raznih prijemov in vsaj v začetku ni bilo videti, da lahko sega tudi v globino,« je pripovedoval Vidav in menil, da se gotovo tudi matematična in splošna znanstvena pojmovanja nekeje večjejo na človekovo biološko rast. Omenil je francosko matematično šolo Bourbakištev, ki so uveljavili pogoj, da mora vsakdo, ko izpolni petdeset let starosti, ta krog zapustiti.

Tudi Vidav je potrdil vtis, da je bil prof. Plemelj nad svojim življenjem v znanstvenem pogledu, kljub vsem dosežkom, vendarle razočaran. »Vse to, kar je bistvenega dosegel, je dosegel v desetih letih ustvarjanja, do štiridesetega leta starosti. Potem je prišla prva svetovna vojna, ki ga je močno odtrgala od dela, sam je bil zelo protivavstrijsko usmerjan in je zaradi krivičnosti stare države želel njen pogin. Po vojni leta 1918 je sicer postal prvi rektor slovenske univerze in je ustanovil tudi matematični inštitut, a prišel je v zelo majhne razmere, znanstveno je bil od sveta izločen, tako da je raziskovalno poslej zelo malo delal. Sam mi je večkrat rekel, da čuti, kako je imel neko mislijo v matematični znanosti, da pa te mislije ni mogel izpol-



BOZIDAR JAKAC: JOSIP PLEMELJ

NA SEJI KOMISIJE ZA NOTRANJE ZADEVE POSLANSKE ZBORNICE

Ostra obsodba ukrepa založnikov dnevnika

Zaradi povezanosti z draginjsko doklado, bi ukrep veljal državo okoli 90 milijard lir

RIM, 8. — Podtajnik ministrskega sveta senator Adolfo Sarti je v svojem pisanju na diskusiji v krogu komisije za notranje zadeve poslanske zbornice poročal o stališču vlade do sklepa italijanskih založnikov dnevnika, da po-
višajo ceno dnevnika na 120 lir. Ukrep založnikov naj bi začel veljati z 8. decembrom, toda njegovo veljavnost so odložili. Vlada meni, da se je sprito sklepa založnikov, da umaknejo svojo zahtevo, položaj sicer nekoliko izboljšal, toda še vedno predstavlja veliko nevarnost za splošno rešitev tega vprašanja.

Podtajnik Sarti je v svojem govoru izjavil, da je bil sklep založnikov tako hude narave, posebno če bi postal operativni, da bi morala vlada uveljaviti člen 7 zakona 15. decembra 1947, ki predvideva določene sankcije za kršitelje ukrepov, ki jih je sprejel CIP (Comitato interministeriale prezzi — Medministerijski odbor za cene).

V nadaljevanju svojega govora je podtajnik Sarti navedel, da so leta 1947 (tedaj so ukrepe sprejeli posebno v zvezi s pomanjkanjem časopisnega papirja) uvedli kontrolirano ceno prodaje dnevnika, ki jo je določil CIP, in sicer na podlagi predlogov osrednje komisije za dodeljevanje papirja dnevnemu časopisu in na podlagi zahtevkov federacije založnikov.

V svojem govoru je Sarti omenil sicer, da so ti ukrepi izpred 25 let morda zastareli, toda absolutno je pobijal pravico založnikov, da enostransko določajo cene dnevnega časopisa. Po vseh dosedanjih za-

konskih in drugih predpisih, ta pravica pripada še vedno medministrskemu odboru za cene (CIP). Zato bo vlada prisiljena, da izvaja določene sankcije proti vsem kršiteljem tega zakona.

Enostranski ukrep založnikov časopisja bi pomenil na drugi strani tudi hud udarec za splošne državne finance. Cena časopisov je še vedno vezana na določen mehanizem draginjske doklade. Če bi sprejeli povečano ceno dnevnega časopisa na 120 lir, bi se dvignili zadevni stroški za okoli 90 milijard lir na leto, kar ne bi na vsak način spodbudno prispevalo k stabilizaciji italijanskega notranjega trga, k določeni deflacijski politiki in kar je še bolj pomembno k boju proti inflaciji.

Kljub temu vlada priznava, da je stanje na področju dnevnega časopisja in sploh vse časopisne založniške dejavnosti zelo resno. Komisija bo upoštevala te težave ter bo skušala do konca tega leta sprejeti določene ukrepe. Ne more pa dopuščati, da bi posamezniki odločali samovoljno glede cen dnevnega časopisa.

V svojem govoru je podtajnik Sarti navedel tudi številne ukrepe, ki jih je sprejela vlada v preteklosti, da bi pomagala dnevnemu časopisu v težavah, v katerih se je znašla. Nadalje je izjavil, da je vlada pripravljena, da se bo srečala prihodnji teden s predstavniki sindikatov ter tudi s predstavniki založnikov, če bodo ti dokončno preklkali svoj sklep.

VESTI Z ONSTRAN MEJE

Pomanjkanje elektrike: prizadeta industrija

Zboljšanje položaja v 10 dneh - V Portorožu sejem rož in okrasnih rastlin

Posledice hude energetske krize, ki je zajela Slovenijo, se čutijo tudi na Primorskem. Kakor je znano, je kri-za nastopila zaradi veljike okvar v termoelektrarnah v Šoštanj, na pr-
trbovilih, kakor tudi zaradi nizkega stanja vode slovenskih rek. Na Pri-morskem je bilo na primer v torek na razpolago namesto 1600 le 800 me-gavatin ur električne energije. Za-radi tega so v številnih tovarnah ustavili ali močno omejili proizvo-dnjo. Nekaj več energije so dobila le tista podjetja, ki imajo opraviti s hitro pokvarljivim blagom, kot na primer »Luka Koper«, »Fructal«
»Delamaris«. V široki potrošnji pa so bili prizadeti predvsem tisti pre-bivalci, ki imajo doma izključno e-lektrične gospodinjinske stroje. Menijo da bo kriza odpravljena v nekaj dneh, popolnoma pa sredi decembra, ko bodo popravili 275-megavatin a-gregat v šoštanjski termoelektrarni.

Pristojni obalni organi so se moč-no zavzeli, da bi ohranili sloves is-trskim vinom. Tržni inšpektorji so namreč ugotovili, da je v prodaji vse preveč vin, ki ne ustrezajo k-ličiti. V zadnji akciji so preizkusili sto dvajset vzorcev vin v raznih gos-tiščih in ugotovili, da jih kar 80 ne ustreza predpisi. Da bi stanje iz-boljšali bodo morala imeti gostiča tako v družbenem kot v zasebnem sektorju posebna dovoljenja za pro-dajo odprtih vin. Hkrati nameravajo v najkrajšem času ustanoviti na obali poseben laboratorij, ki bo o-praviljal strokovne preglede istr-skih belih in črnih vin.

Izolska občinska skupščina je spre-jela sklep o takojšnji preselitvi kamnoloma. Zaradi mirnanja so utrpela bližnja stanovanjska po-slopja razne poškodbe, hkrati pa se prebivalci pritožujejo zaradi pra-hu. Podjetje Stavbenik je že pri-pravilo načrt za preselitev kamno-loma v Rižansko dolino.

Počastitev stoletnice rojstva Josipa Plemija

LJUBLJANA, 8. — Univerzitetni svet ljubljanske univerze je imel včeraj slavnostno sejo, na kateri so počastili 100-letnico rojstva velikega slovenskega matematika, ki si je pridobil svetovni sloves, prof. dr. Josipa Plemija. S to sejo se je za-čela uradna proslava tega pomemb-nega jubileja za slovensko znanost. Osrednja slovesnost je bila popo-l dne na Bledu, kjer so na tamkajš-nji šoli odkrili spominsko ploščo, hkrati pa so spomin na velikega ro-jaka — Plemija se je rodil na Bledu — počastili s priložnostno akademijo, na kateri je predsednik Socialistične zveze Slovenije Mitja Ribičič govoril o življenjskem de-lu in pomenu tega znamenitega učenjaka.

Dr. Josip Plemelj se je rodil v si-romašni kmečki družini, gimnazijo je končal v Ljubljani, nakar se je podal na Dunaj, kjer je študiral matematiko in fiziko, ter leta 1902 postal docent na tej univerzi. Po-

TRŽAŠKI DNEVNIK

Resolucija Sindikata slovenske šole ministrskemu predsedniku

Te dni je Syndikat slovenske šole v Trstu naslovil na ministrskega predsednika poslanca Mariana Ru-morja naslednjo resolucijo:

Občni zbor Sindikata slovenske šole za deželno Furlanijo - Julijsko krajino - tržaška sekcija - je 26. oktobra proučil še neresena vprašanja na šolah s slovenskim učnim jezikom ter še nereseni gospodarski in pravni položaj šolskega osebja. Ugotovil je, da po 19 letih od pod-pisa Londonske spomenice, ko je italijanska republika prevzela upra-vno v tržaški pokrajini, vladne in šolske oblasti še niso uredile gos-podarskega in pravnega položaja osebja na teh šolah; da je tako ravnanje oblasti diskriminacijsko, krivično in nečloveško ter naspro-tuje načelom republiške ustave in človečanskim pravicam. Ker je Syndikat obvestil že večkrat o tem osrednje in krajevne oblasti s spo-menicami, s stankami ter s pro-testno demonstracijo v Rimu, zahte-va občni zbor, da reši republiška vlada vsa ta vprašanja do 31. de-cembra; in če ta dolgoletna zahte-va, ne bo niti sedaj rešena naroča odboru Sindikata, naj se takoj pri-toži na mednarodno strasbourško so-dišče ter zahteva zaščito človečan-skih pravic šolskega osebja.

ODBITKI IGE

Zapadlost odložena do konca junija 1974

Urad za stike z očitnostvom pri tržaški finančni intendanci obvešča, da je bila zapadlost roka za vla-ganje izjav o odbitku davka na poslovni promet (IGE) na zaloge in naložbe, prenesena z 31. decem-bra 1973 na 30. junij 1974. (Zakon št. 9 z dne 15. februarja 1973. in člen 84 odloka št. 633 z dne 26. oktobra 1973) — Davek na dodatno vrednost (IVA).

DELO DEŽELNIH KOMISIJ

Nadaljnjih 100 milijonov za prizadete deželane

Tretja stalna komisija deželnega sveta, ki ji načeljuje dr. Masutto, je sprejela z večino glasov zakonski osnutek, ki določa za letošnje leto nadaljnjih 100 milijonov lir za po-moć telesno in umsko prizadetim deželanom. Pri glasovanju so se predstavniki KPI vzdržali. Kakor je pojasnil njihov predstavnik Bosari, namerava stranka v deželnem svetu predložiti k zakonu vrsto poprav-kov, katerih namen je preprečiti, da bi družba kakor koli izolirala prizadete deželane.

● Ravnateljstvo tehničnega zavoda »G. R. Carli« je sporočilo, da bodo jutri ob 8. uri v raznih sekcijah šole skupščine dijakov, ki se jih bodo udeležili tudi profesorji. Reden pouk se bo začel v torek. Večerni tečajji se bodo začeli že jutri.

● Na oglašni deski šolskega skrbništva je objavljena prednostna lestvica nestalnih šolnikov, ki iščejo zaposli-tve v šolskem letu 1973-74 v pošl-skem pouku.

IZ ZGONIKA

Nova lekarna na Božjem polju

Področje zgonske občine ime le-karno. Vodi jo domačin, Slovenec dr. Stanko Budin, ki je prejel sed-mo izmed dovoljenj, za katerega je bil razpisan vsedrjavni natečaj, ki so zadevala tržaško področje. Tako ima tudi zgonsko področje s svo-jo lekarno pomembno sanitarno sto-ritev.

Lekarna bo začela obratovati z običajnim urnikom v ponedeljek, o-voitvena svečanost pa je bila v pe-tek zvečer. Poleg upravitelja dr. Budina so se svečanosti udeležili zgonski župan Josip Guštin, pred-stavniki javne varnosti in finanč-nih služb, zastopnik pokrajinskega zdravnika dr. De Simone, predse-dnik Združenja tržaških lekarnarjev dr. Papo, domači zdravniki in Bu-dinovi kolegi lekarnarji.

Lekarna je na Božjem polju, na razpotju cest, ki vodita na Prosek in v Kriz. Vprašali smo dr. Budi-na, kako to, da si je za lekarno izbral to vasico.

Odgovoril nam je, da je lekar-na na »pravem mestu«: Božje po-lje je s svojim razpotjem dejansko obvezen prehod za vse občane zgonskega področja.

O domaćnosti nove lekarne pri-ča tudi dvojezični napis nad vrati. Dr. Budin, ki se je specializiral v pri-pravljanju zdravilnih čajev, nam je povedal, da je tudi za svoje čaje oskrbel dvojezične etikete.

Novi urniki za muzeje ob nedeljah in praznikih

Občinski odbor je na svoji zadnji seji med drugim odredil nove urni-ke za nedelje in praznike za vse muzeje. Naravoslovni muzej, občin-ski muzeji za zgodovino in umet-nost (zgodovina Italije, preporod, gledališče, Sartorio ter muzej erojla na Gradu sv. Justa), muzej Revol-tella ter pomorski muzej bodo ob nedeljah in praznikih odprti od 9. do 13. ure.

Akvarij bo odprt za občinstvo od 9. do 12. ter od 14. do 17. ure, medtem ko bo botanični vrt odprt od 9. do 12. ure ter od 15. do 17. ure.

Ob nedeljah in praznikih bo od-prta tudi občinska knjižnica. Odprta bo od 9. do 13. ure ter od 15.15 do 17.15. Novi urniki so določili tudi za občinsko umetnostno galerijo, ki bo odprta od 10. do 13. ure ter v popoldanskih urah (samo ob ne-deljah in praznikih) od 16. do 19. ure.

Na seji občinskega odbora so med drugim določili, da bosta muzej ter občinska knjižnica ob ponedeljkih ves dan zaprti.

● Pokrajinski konzorcij za boj proti jetiki je razpisal natečaj za zasobo dveh mest zdravstvene asistentke. Prošnje sprejema tajništvo konzor-cija (Trg Sansovino 3) do 10. ja-nuarja 1974. Zahtevata se ustrežna diploma in starost do 40 let. Podro-bnejša pojasnila se dobijo tudi po te-lefonu (št. 793533 in 762747).

ŠPORT ŠPORT ŠPORT

3. REDNI OBČNI ZBOR ZDRUŽENJA SLOVENSKEŠKIH ŠPORTNIH DRUŠTEV V ITALIJI

Pred ZSSDI pomembne naloge za razvoj zamejskega športa

ZSSDI postalo član SKGZ - Bojan Brežigar novi predsednik

Včeraj je bil v Gregorčičevi dvo-rani v Trstu 3. redni občni zbor Združenja slovenskih športnih dru-štev v Italiji. Prisotna je bila veči-na društev s Tržaškega in Goriske-ga, ki so članice te naše zamejske športne krovne organizacije.

Po otvoritvi in pozdravu doseda-njega predsednika ZSSDI Bojana Pavletiča so delegati poslušali poro-čila, iz katerih je bilo razvidno delovanje Združenja v pretekli de-lovni dobi, pa tudi oris najrazličnej-ših pojavov in vprašanj v naši te-lesni kulturi, ki so specifična zanj o ali pa tudi za širše športno po-dročje.

Iz poročil je bilo predvsem raz-vidno, da Združenje še dale stopa na pot, ko bo moralo konkretno uresni-čiti cilje, ki si jih je zastavilo ter stoji pred njim res pomembne naloge. Te se ne tičejo samo naših športnih društev in Združenja samega, ampak tudi naše širše zamejske skupnosti, s katero športniki niso vedno našli dovolj tvojne stika. Velike naloge stoji pred našim športom zlasti v letu 1974, ki bo jubilejno leto, saj bo tedaj poteklo 50 let od kar je bilo ustanovljeno Združenje slovenskih športnih dru-štev v Italiji in torej mineva pol stoletja organiziranja zamejskega športa, kar je vsekakor lepo ob-dobje.

Po poročilih je prišlo do disku-sije, v okviru katere so se de-legati dotaknili najrazličnejših vprašanj, nakazanih v poročilih, jih do-polnjevali ter postavili svoje predloge. Ob tej priložnosti je prinesel ob-čnemu zboru pozdrave SKGZ pred-sednik te organizacije Boris Race, ki je med drugim poudaril, da se poraja ob vstopu ZSSDI v SKGZ nova kvaliteta medsebojnih odnos-ov. Izrazil je zadovoljstvo nad sklepom o vstopu Združenja v SKGZ, ter je izrazil upanje, da bodo sle-dila po tej poti tudi tista društva, ki imajo trenutno v zvezi s tem še določene pomisleke.

Po krajši debati o nekaterih po-pravkih statutov, ki naj bi zagoto-vili boljše funkcionalnost ZSSDI, so delegati z glasovanjem potrdili sklep zadnje skupščine o vstopu ZSSDI v SKGZ. Večina društev je potrdila svoje sklepe o tem vstopu.

nekatera pa so sklenila do nadalj-nega ostati zunaj ZSSDI.

Kot zadnja točka so bile na vrsti volitve, na katerih so delegati iz-brali precej prenovljeni odbor, ki bo v naslednjih dveh letih vodil Združenje. Odbor sestavljajo: pred-sednik: Bojan Brežigar; odborniki: Emil Bole, Dino Roner, Joško Prin-čič, Aldo Rupel, Tulij Možina, Val-ter Makor, Radi Pečar, Vojko Koc-man; nadzorni odbor: Franko Vitez, Leo Kralj in Darij Cotič.

Ob zaključku je novi predsednik Bojan Brežigar v kratkih besedah orisal glavne smernice za delo no-vega odbora in se je delegatom zahvalil za izkazano zaupanje. Iz-ra-žal je tudi željo, da bi vsi člani starega odbora in vsi, ki se za-nimajo za slovensko športno življe-nje v zamejstvu, še naprej sode-lovali z združenjem s svojo stroko-vo in zavzetostjo za celovit slo-venski šport.

Delo občnega zbora je uspešno vodil delovni predsednik Jurij Ku-fersin.

VOGOMET

Spremembe tekmovanj v 3. amaterski ligi

Nogometna federacija za gorško področje je te dni poslala vsem ekipam tretje amaterske lige kole-dar za nadaljnje tekmovanja. V me-secu decembru ne bo na sporedu nobene tekme; srečanja se bodo pri-čela komaj 5. januarja prihodnjega leta. Tedaj se bodo srečanja prič-evala ob 15. uri.

Povratni del 3. amaterske lige se bo pričel 2. februarja in bodo vse tekme igrali ob sobotah.

V soboto, 15. decembra bo sovo-denjska nogometna ekipa igrala pri-jateljsko srečanje z ekipo Borgo Fasulli. Srečanje bo na štandre-skem igrišču.

MOSKVA, 8. — V prvem dnevu tekmovanja za pokal evropskih va-terpolskih prvakov v Moskvi so do-segli ta izida:

ZSSDI obvešča, da je urad v Ul. Geppa 9 odprt vsak dan od 8. do 14. ure.
